

Risk Consulting

IF'S RISK MANAGEMENT JOURNAL • 1/2004

Skanska satsar på skadeförebyggande arbete

Ansvarsrisiko og risk management "Hvem har ansvaret?"

Innehåll

Transportriskerna har förändrats 12

För många syre- och kväveskador 21

If understöder förebyggandet av olycksfall i Norden 25

En tid av stabilitet.	4	För många syre- och kväveskador	21
Skanska satsar på skadeförebyggande arbete	6	If understöder förebyggandet av olycksfall i Norden.....	25
Lessons from losses		Ansvarsrisiko og risk management "Hvem har ansvaret ?"	28
• Storbrand i papperslager	9	Mångsidigt infopaket om säkerhet och skadeförebyggande arbete för industrikunder.....	31
• Brand i biltvättshall	10	Risk management eftermiddag i Bergshamra 6.11.2003.....	31
• Ansvarsskade – forurensning	11		
Transportriskerna har förändrats	12		
Minimering av riskerna – en utmaning ...	16		
Norske Skog I verdenstoppen på tryckpapir	18		

Utgivare
If
Hallonäsgränd 8 A,
Helsingfors
FIN-00025 IF
+358 10 515 10
www.if-insurance.com

Chefredaktör
Juha Ettala
Redaktionsråd
Olav Breen
Per Hagström
Harry Nordqvist
Inkeri Salin
Anna Maria Vähäkuopus

Produktion
OnePartner Oy
Tryckeri
Hansaprint Oy
Adressändringar
inkeri.salin@if.fi

Risk Consulting
utkommer även på
engelska och på finska.

ISSN 1459-3912

Nolltolerans i allt skadeförebyggande arbete

Det är intressant att följa skadestatistiken i de olika nordiska länderna. Det görs också i artikeln "Skanska satsar på skadeförebyggande arbete" (s. 6) i denna tidning. I artikeln konstateras det bl.a. att det sker betydligt fler olycksfall på Skanska i Finland än i Norge. Varför är det norska arbetarskyddet på en bättre nivå än det finska när samtidigt brandskadorna enligt statistiken där är tredubbla jämfört med Finland?

Ingen har kunnat ge ett klart svar på frågan. Grunderna för statistikföringen är något olika i Norge och Finland, men uppenbarligen återspeglar siffrorna också skillnader i den faktiska säkerhetsnivån.

Statistiken väcker ofta livlig diskussion, men den borde komma till mycket större praktisk nytta för företagsledningen än den gör idag. Effekten av förebyggande åtgärder kan bäst mätas med deras verifierade effekt på skadeutvecklingen. Storföretagen är ofta i en gynnsammare ställning i detta hänseende, eftersom de på grund av verksamhetens omfattning har en tillräcklig statistisk grund för att analysera utvecklingen av skadefall och tillbud i sin egen verksamhet.

Statistiken möjliggör en systematisk målsättning för företagets säkerhetsarbete. Genom målsättningen är det möjligt att

analysera orsakerna och inrikta åtgärderna på rätt områden. Likaså kan man mer bestämt ingripa i icke önskvärda fenomen och sådant som kan leda utvecklingen in på fel spår.

En systematisk uppföljning av målen ger stadga åt hela det skadeförebyggande arbetet. Att mäta utvecklingen är i nyckelposition i all affärsverksamhet. Konstatandet "Du får vad du beställer", eller snarare "Du får vad du mäter", skulle kunna tillämpas i större utsträckning inom det skadeförebyggande arbetet än det görs idag.

I målen för det skadeförebyggande arbetet talas det idag allmänt om nolltolerans, såväl inom företagen som bland beslutsfattarna i samhället, i synnerhet i Norden. Ett bra exempel är det nationella arbetsolycksfallsprogrammet i Finland med mottot "På väg mot Noll olycksfall". I programmet medverkar flera storföretag, som naturligtvis i sitt eget säkerhetsarbete strävar efter noll olycksfall.

De bästa industriföretagen har lyckats minska antalet olycksfall till samma nivå som risken i kontorsarbete, till och med under den. I Finland fick t.ex. Borealis Polymers Oy år 2003 If Skadeförsäkrings säkerhetspris för sin goda arbetssäkerhetsnivå. Företaget nådde en olycksfallsfrek-

vens på 1,7 fall per en miljon arbetstimmar.

Centrala framgångsfaktorer för bättre säkerhet på Borealis Polymers var att ledningen var engagerad, riskerna kartlades och attityderna förändrades, att arbetstagnarna deltog aktivt och att tillbud utredes. Dessutom var genomförandegraden av säkerhetsåtgärder enligt riskkartläggningarna anmärkningsvärt hög.

Dessa åtgärder kunde lätt införas i alla företag och alla områden inom det skadeförebyggande arbetet. Utöver arbetsolycksfall har nolltoleranstänkandet tillämpats bl.a. på förebyggande av transportskador. Genom liknande åtgärder kan man som bekant också förebygga produktionsstörningar, bränder och avbrottskador. Arbetet för att utveckla trafiksäkerheten kan också ännu tydligare styras utgående från nolltoleranstänkandet.

Nolltoleransens styrka ligger i att den får oss att tänka på ett nytt sätt och bearbeta frågorna ur flera perspektiv. Säkerhetsrelaterade möten med ledningen på våra kundföretag har därför allt oftare rubriken "Målet är noll". •

Juha Ettala

En tid av stabilitet

Under de senaste åren har skadeförsäkringsmarknaden i Norden kraftigt koncentrerats. De största bolagens andel av marknaden har nästan fördubblats sedan år 1995 och denna utveckling väntas fortsätta även framöver.

If innehar närmare en fjärdedel av skadeförsäkringsmarknaden i Norden och en ännu större andel av affärsverksamheten för storkunder. I Finland och Norge är If det största skadeförsäkringsbolaget med en tredjedel av marknaden. If är näst störst i Sverige, där bolagets marknadsandel är omkring 23 procent. Marknaden i Danmark är den mest spridda i Norden och If är det femte största bolaget i Danmark med en marknadsandel på 5 procent. If har också etablerat sig som ett av de största bolagen i Baltikum och är marknadsledande i Estland med en andel på 37 procent. I Litauen är Ifs marknadsandel 7 procent och i Lettland 6 procent.

If lyckades i fjol förbättra sitt resultat enligt planerna. Koncernens resultat före skatter var i januari-december 300 miljoner euro, vilket är 523 miljoner euro bättre än året innan. Totalkostnadsprocenten, som beskriver verksamhetens lönsamhet och effektivitet, förbättrades till 100,9 procent (106,1 %). Bolaget står nu inför nya tider.

Totalkostnadsprocenten är 100 procent, då premierna räcker till för att täcka skador och driftkostnader.

– Också inom enheten Industri kom vi nära de mål som ställts upp, då totalkostnadsprocenten förbättrades till 102,7 procent, berättar direktör Anders Nordman

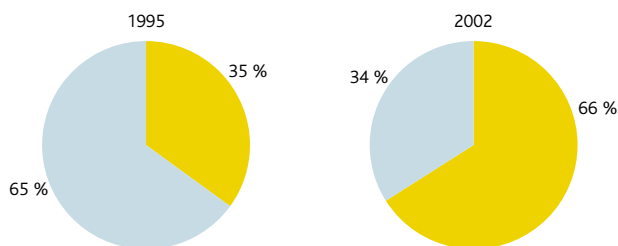

med ansvar för koncernens affärsverksamhet för storkunder.

Enligt Nordman är en bidragande orsak till den förbättrade lönsamheten såväl i hela koncernen som inom storkundsverksamheten de ökade premieinkomsterna och den gynnsamma skadeutvecklingen liksom det lyckade tvååriga saneringsprogrammet, som slutfördes vid utgången av resultatåret.

– Saneringsprogrammet har sänkt kostnadsnivån och i och med den allt djupare

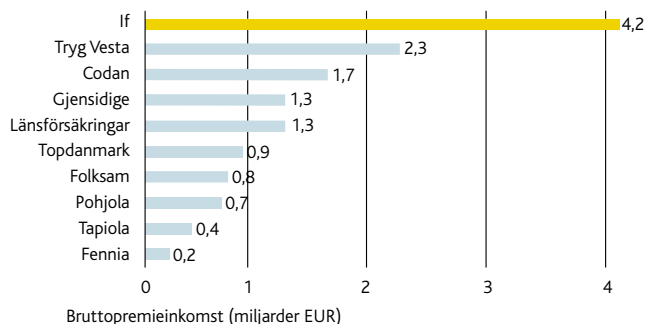
Konsolidering på skadeförsäkringsmarknaden

■ De fem största bolagens andel av bruttopremieinkomsten på den nordiska skadeförsäkringsmarknaden 1995 jämfört med 2002.

Källa: Eurothesys/Standard & Poor's

Den nordiska skadeförsäkringsmarknaden 2002

Bruttopremieinkomst (miljarder EUR)

Källa: Bolagens årsredovisningar

nordiska integrationen ökat effektiviteten och därigenom förbättrat vår konkurrenskraft.

Också globalt sett var resultatet inom skadeförsäkringsbranschen år 2003 positivt och uppvisade en miljard euro i vinst. Detta resultat föregås emellertid av förluster på cirka 4 miljarder euro åren 2000–2002.

Under de två senaste åren har många kunder fått betydande höjningar av priset på försäkringstjänster. Prisjusteringarna har emellertid varit nödvändiga, eftersom priserna måste motsvara riskernas omfattning. Försäkringsbolagets verksamhet bör vara lönsam.

– Vi strävar emellertid för vår del att påverka den framtida utvecklingen så att motsvarande cykler kunde undvikas. Prisnivån skall vara förutsägbar och stabil, vilket ligger i både kundens och försäkringsbolagets intresse, lovar Nordman.

Transparent prissättning

Som ett nordiskt skadeförsäkringsbolag har If enligt Nordman tre konkurrensfördelar, varav den första gäller prissättningen.

– Försäkringarnas prissättning grundar sig på skadestatistik och kännedom om riskerna hos våra kundföretag. Som ett nordiskt skadeförsäkringsbolag har vi utmärkta möjligheter att utveckla en rättvis och konkurrenskraftig prisstruktur för våra kundföretag, säger Nordman.

– Vid försäkring av storföretag påverkas priset naturligtvis av ett flertal individuella och företagspecifika faktorer. Likaså finns det mellan olika länder skillnader, som måste beaktas. Vid prissättningen kan man inte enbart se på skadestatistiken.

De viktigaste faktorerna vid den individuella prissättningen är enligt Nordman en god nivå på det skadeförebyggande arbetet och beredskap att utveckla satsningarna på skadeförebyggande arbete. Centrala frågor då man söker det försäkringsavtal som bäst lämpar sig för kundens behov är trans-

parens och öppen kommunikation. Vi går i detalj genom olika prissättningsfaktorer vid förhandlingarna med våra kunder.

Sakkunskap över gränserna

En annan fördel som enligt Nordman till fullo utnyttjas i det nordiska If är möjligheten att dra nytta av och överföra sakkunskap och kompetens över gränserna. De andra skadeförsäkringsbolagen i Norden har inte denna möjlighet, åtminstone inte i samma omfattning.

– Vi har på If cirka 400 mycket erfarna experter som betjänar våra nordiska och internationella storkunder. Då uppbyggnaden av Ifs organisation nu efter två år har körts in med framgång, står all kunskap och kompetens effektivt till förfogande.

Kundernas riskhanterings- och försäkringsbehov är naturligtvis mycket olika beroende av bransch.

– Livsmedelsindustrins riskhanteringsbehov avviker från byggnadsindustrins behov. Riskerna inom IT- och telekombranschen avviker från riskerna inom tung processindustri. Dessutom har alla områden branschtypiska risker, som man måste känna till och kunna identifiera. Också i detta avseende innebär vårt nordiska kunnande ett klart mervärde för våra kunder, konstaterar Anders Nordman.

Han tror att kunderna också uppskattar att försäkringsbolaget och mäklaren i egenkap av samarbetspartners förstår affärsverksamhetens behov och stödjer företagen i deras riskhanteringsarbete.

– Utöver den normala skadehandläggningen är snabb service, branschkunskap och lokala tjänster av stor betydelse, om och när en skada inträffar, säger Nordman.

Förväntningarna och värderingarna styr tjänsteutbudet

Den tredje fördelen för kundföretagen är enligt Nordman ett klart tjänsteutbud som grundar sig på kundens förväntningar och

värderingar. Ett sådant utbud är möjligt tack vare en tillräckligt omfattande kundbas och rätt dimensionerade resurser.

– I våra kundföretag finns stora skillnader i fråga om de faktorer som upplevs som viktiga vid beslutet om försäkringar. Priset är naturligtvis en viktig fråga, men på beslutet inverkar också kundens förtroende för vårt branschkunskap och regleringen av skador. Lokal kundbetjäning, riskhanteringskunskap och språkkunskaper är också avgörande faktorer. Våra kunder uppskattar också vårt internationella servicenät och en smidig förvaltning vid skötseln av sina försäkringsärenden, berättar Nordman.

– Oberoende av kriterium och om det så är fråga om en direkt kund, mäklarkund eller captive-kund, hittar vi tillsammans den bästa lösningen, försäkrar Nordman.

– För oss är det en hederssak att vara väl förtrogna med de försäkrade objekten, försäkringstagarens affärsverksamhet och eventuella förändringsfaktorer. Bäst lyckas vi i denna strävan genom kontinuerligt samarbete med våra kundföretag och försäkringsmäklarna. Andelen försäkringar som förmedlas via mäklarna har ökat stadigt. Mäklarnas andel av premieinkomsten utgör redan två tredjedelar i Sverige, Norge och Danmark och en tredjedel i Finland.

Enligt Nordmans erfarenhet ger de långvariga kundrelationerna också betydande fördelar genom den dialog som uppstår mellan företagsledningen, som beslutar om företagets försäkringsärenden, och mäklarna och som resulterar i en lyckad samordning av riskhanterings tjänster och försäkringslösningar. •

TEXT JUHA ETTALA

Skanska

satsar på skadeförebyggande arbete

Skanskakoncernen, som upplevt en kraftig tillväxt de senaste åren, söker större lönsamhet genom riskhantering och skadeförebyggande arbete. Inom Skanska går informations- och erfarenhetsutbytet över de nordiska landsgränserna.

– Vi måste fästa allt större vikt vid arbets säkerheten för att uppnå målet om noll olycksfall på alla byggarbetsplatser, säger Jari Lanki som är administrativ direktör för den internationella koncernens finländska dotterbolag Skanska Oy.

© LEHTIKUVA

arbetsolycka med dödlig utgång varje dag. För tillfället inträffar det i genomsnitt en arbetsolycka som leder till döden per vecka.

Lanki, som följer med Skanskas olycksfallsstatistik i sitt arbete, blir emellertid snabbt allvarlig. – Det väsentliga är emellertid att byggnadsbranschen fortsättningsvis är full av utmaningar rörande riskhantering och skadeförebyggande arbete, trots att dödsfallen avsevärt har minskat, säger Lanki.

Senaste året utlystes som ett arbets säkerhetens år inom Skanska Oy med temat Frisk Hem Från Jobbet.

Inom byggnadsbranschen accentueras skaderiskerna framför allt i mindre företag

I Finland verkar förebyggandet av arbetsolycksfall ha stannat på en nivå som det är svårt att komma vidare ifrån. Enligt den färskaste ersättningsstatistiken från Olycksfallsförsäkringsanstaltens förbund inträffar mest olycksfall inom byggnadsbranschen samt inom trävaruindustrin, maskinverkstadsindustrin, transportindustrin och i lagerarbete.

I byggnadsbranschen var dödsrisken i genomsnitt nästa fyra gånger större än i de övriga huvudbranscherna. På byggarbetsplatserna inträffar det årligen i genomsnitt mer än tio olycksfall som leder till döden, inom industrin under tio.

Per varje olycksfall som medför minst en månads frånvaro från arbetet inträffar det några tiotals smärre olycksfall och ett hundratals ”nära ögat”-situationer.

Inom byggnadsbranschen är skaderisken betydligt svårare att arbeta bort än inom andra branscher. Orsakerna står att finna bl.a. i den ständiga förändringen av arbetsmiljön, dåliga säkerhetsarrangemang och besvärliga reseförhållanden.

Det väsentliga är att förändra förhållandena uttryckligen i höjdriktning. Fallrisken ökar nämligen i nästan samma takt som ett hus uppförs våning för våning. De svåraste skadorna och ofta även dödsfallen beror på fallolyckor.

Tidigare inträffade största delen av dödsolyckorna inom byggnadsbranschen i företag med omkring 50 arbetstagare, medan de idag oftast inträffar i firmor med under tio anställda. Detta visar att de större företagen fått till stånd en gynnsam utveckling. Å andra sidan visar det också på en strukturändring inom arbetslivet. Ett olycksfall inträffar rätt ofta i det allra sista skedet av en underentreprenad, dit huvudentreprenörens säkerhetskrav inte längre når.

Noll olycksfall

I Skanska talar man om en nollvision inom

arbets säkerheten. Begreppet bygger på idén om att ett olycksfall inte anses som någonting oundvikligt, utan att det alltid finns en orsakskedja som kan åtgärdas. Enligt Lanki är det möjligt att utveckla byggarbetet på så sätt att ingen behöver dö eller invalidiseras på en byggarbetsplats. Detta förutsätter framför allt en utveckling av säkerhetsledningen, men också ett stort antal andra åtgärder. – Redan det att man undviker att snubbla och stöta sig på olika föremål skulle märkbart förbättra arbets säkerhetssiffrorna, säger Lanki.

Undersökningar visar att byggarbetsplatsernas säkerhet ligger i reda och god ordning. Detta inverkar också väsentligt på arbetstagarnas inställning. Om arbetsmiljön är i oordning och ostadad, får säkerhetsärendena inte tillräcklig genklang.

En prydlig arbetsplats korrelerar också starkt med arbetets kvalitet och byggobjektets lönsamhet.

Men hur når man upp till nollvisionen

Utvecklingen av arbets säkerheten utgör en viktig del av hela företagets utveckling. Enligt Lanki har man inom Skanska också kommit ihåg att arbets säkerheten kräver ständigt utvecklingsarbete.

Koncernen har ett certifierat verksamhetssystem, där miljö-, arbets säkerhets- och kvalitetssystemen buntats ihop under samma ledning.

Fördelen med ett sådant system är att arbets säkerhetsärendena knyts närmare till företagets övriga verksamhet. Kvalitetstänkandet har medfört krav på att ständigt förbättra arbets säkerhetsärendena och att regelbundet följa upp verksamheten.

– Riskhanteringen har blivit en allt viktigare konkurrensfaktor, som företaget och de anställda själva kan inverka på. Genom en lyckad riskhantering och ändamålsenliga skadeförebyggande åtgärder kan man avsevärt minska kostnaderna för ett byggprojekt, vilket bidrar till att uppnå lönsamhetsmålen.

Skanska strävar efter att systematiskt identifiera och administrera de direkta och indirekta risker som ansluter sig till affärsverksamheten. De grundläggande säkerhetskraven beaktas redan då det första avtalet ingås.

– Vi har inlett ett detaljerat utvecklingsarbete med syfte att effektivisera riskhanteringen under åren 2004–2006. Målet med projektet är att ytterligare förbättra de skadeförebyggande åtgärderna, att öka säkerheten och förenhetliga verksamhets sätten inom riskhanteringen.

Överraskningar vid jämförelse av statistiken i Norden

Inom Skanska mäter man bl.a. arbetstagar- nas säkerhetsnivå och jämför olika nyckel-

Skanska Oy:s huvudmarknad är för tillfället Finland och Estland. Dess serviceutbud omfattar uppförande av hus (bostäder, affärs- och kontorslokaliteter) samt markanläggnings- och miljöbyggande. Husbyggnadsverksamheten stöds av husteknik- och fastighetstjänster.

Jari Lanki ansvarar förutom för Skanska Oy:s personalärenden och juridiska ärenden även för koordineringen av koncernens riskhantering.

Statistiskt har säkerhetskulturen inom byggnadsbranschen genomgått en kraftig utveckling mot det bättre under de senaste årtiondena.

Lanki minns sina egna erfarenheter som sommararbetare på byggarbetsplatser på 1960-talet. Jämfört med den tiden har de finländska byggarbetsplatserna genomgått en grundläggande förändring. – Då man jämför dåtidens byggarbetsplatser med dagens, kan man se betydande skillnader. Vi har tagit stora steg framåt vad gäller säkerheten.

Ännu på 1970-talet inträffade det en

tal såväl mellan affärsområdena i Norden som internationellt sett. En allmän observation i den internationella jämförelsen mellan olika företag och branscher visar att Finlands olycksfalls-siffror är betydligt högre än motsvarande siffror i de flesta andra västländerna. Ibland kan det dock vara svårt att få en helhetsbild, eftersom olycksfallen inte ens i Norden statistikförs helt på samma sätt.

I Skanskas egen nordiska jämförelse klarar sig Finland klart sämre än Sverige och Norge. I jämförelsen används olycksfalls-frekvensen som mätare, dvs. hur många arbetsolycksfall det inträffar per en miljon arbetstimmar. På koncernens byggarbetsplatser i Finland var olycksfallsfrekvensen 84, då motsvarande siffra i Sverige var 14, i Norge 20 och i Danmark 28.

– Dessa siffror är tagna ur Skanskas egen jämförelse, men vi tror inte att de märkbart avviker från de riksomfattande siffrorna. För oss var det en rätt skrämmande information. Nu grubblar vi över huruvida säkerheten på de finländska byggarbetsplatserna verkligen är så mycket sämre än på de svenska och norska trots att man i Finland hela tiden har förbättrat säkerheten, berättar Lanki.

Enligt honom visar jämförelsen på det faktum att arbets säkerheten i Finland inte ligger på toppnivå i världen, utan att vi först nu är på väg åt det hållet. Som en förklaring till den höga olycksfalls-siffran nämner han den machoinställning som fortfarande råder på byggarbetsplatserna i Finland och som gör att man inte beaktar alla säkerhetsföreskrifter. Detta gäller såväl arbetsgivarsidan som arbetstagarna. Arbetstagarna tar också onödiga risker. – De bästa byggarbetsplatserna inom Skanska Oy visar dock att olycksfallen på byggarbetsplatserna kan avvärras.

Oljeindustrins positiva inverkan syns i Norges siffror

Lanki förmodar att de strikta arbets säkerhetsnormer och den höga säkerhetskultur som oljeindustrin medfört syns i Norges låga olycksfalls-siffror.

I synnerhet inom oljeindustrin frågar man allt oftare efter entreprenörernas riskbenägenhet. – I Norge kan man vinna en entreprenad genom att genom att lägga fram den bästa arbets säkerhetsplanen för beställaren. Säkerheten har således i allt större grad blivit en viktig konkurrensfaktor också i kommersiellt avseende, konstaterar Lanki.

Inom Skanska utgår utredningsarbetet från en operativ nivå. Bolaget har för avsikt att genast tillämpa resultaten från de olika nordiska länderna i praktiken, i beslutsfattandet och för att göra funktionella förbättringar på byggarbetsplatserna. Allt

grundar sig på ett certifierat verksamhetssystem, som erbjuder ett effektivt verktyg för hanteringen av kvalitet, miljö och arbetssäkerhet.

Enligt Lanki inför man nu inom Skanska de beprövade goda kutyper som framgick av jämförelsen.

– Vi utvecklar de uppföljnings- och ledningssystem som ansluter sig till riskhanteringen. Dit hör bl.a. riskmätning och -rapportering inom organisationen. Vi utarbetar ett regelbundet verksamhetssystem som komplement till våra befintliga system.

Vid varje Skanska Oy:s styrelsemöte behandlas exempelvis en olycksfallsrapport. Det enhetliga betraktelsesätt som den nordiska jämförelsen möjliggjorde ger arbets säkerhetsarbetet önskad tilläggs effekt.

– Företaget gynnas direkt då antalet olycksfall och de kostnader dessa medför minskar. Genom att satsa på arbetssäkerheten kan man samtidigt förbättra företagets lönsamhet och konkurrenskraft.

Enligt Lanki har kutymen varierat på olika arbetsplatser, eftersom byggnadsbranschen varit mycket byggplatscentrerad. Byggarbetsplatser som levit i denna anda har varit tämligen självständiga.

– Vi förenhetligar vår verksamhet, och riskhanteringen fungerar för egen del som en bra bro inom koncernen.

Arbets skyddsarbetet och kvalitetssystemet fogas också närmare varandra genom att ta i bruk byggplats-specifika resultatbonusssystem, där arbets säkerheten utgör en av de faktorer som inverkar på resultatbonusen.

Utbildningen får en nyckelställning

I konkurrensen om entreprenaderna inom byggnadsbranschen kulminerar allting i lönsamhet, kostnadseffektivitet och kvalitet.

Efterfrågan på bostads- och kontorsbyggande kommer inom de närmaste åren att försvagas något i Finland. Däremot kommer mark- och miljöbyggandet att öka tack vare vissa stora byggnadsbeslut.

Utöver vissa stora vägprojekt finns även Nordsjö hamn, järnvägen till Lahtis och ett femte kärnkraftverk med på listan. I Estland har förberedelserna inför EU-medlemskapet satt fart på byggandet. Enligt Lanki uppstår god säkerhetskultur i ett företag endast genom praktiska åtgärder. Säkerhetsutbildning är ett utmärkt sätt att engagera cheferna och arbetstagarna att fullfölja målen.

– Den allmänna principen är att arbetstagaren ges den kunskap och handledning som arbetet och arbetsförhållandena förutsätter. Genom detta försöker man undvika olycksfall och sjukdom som beror på arbetet och eldsvådor. T.ex. utbildning i

heta arbeten utgör en del av den interna säkerhetsutbildningen inom Skanska.

Ifboxen är till stor hjälp

Lanki betraktar den experthjälp som Ifs riskhanteringsexperter ger som mycket viktig.

– En lång praktisk erfarenhet av skadeförebyggande arbete tillsammans med företag inom byggnadsbranschen, samt Ifs skadekunnande i allmänhet utgör Ifs speciella styrka. Ifs riskhanteringsexperter har fått erfarenhet och lärdomar av olika skador från tiotals år tillbaka, likaså kunnande om lämpliga skadeförebyggande åtgärder.

Som ett gott exempel på ett lyckat samarbetsprojekt nämner Lanki motorvägen till Lahtis som blev klar snabbare än väntat. För projektet uppställdes säkerhetsmål redan i planeringsskedet och för att uppnå målen reserverades både person- och finansieringsresurser.

Enligt Lanki är en skada bäst om den inte inträffar alls.

– Om någonting emellertid skulle hända, är det skäl att med försäkringar se till att det ekonomiska bakslaget inte slår för hårt. Försäkringsskyddet bör vara ändamålsenligt och täckande, konstaterar Lanki.

Ett av de viktigaste målen i Skanskas kvalitetssystem är att se till att alla bra verksamhetssystem tas i bruk på koncernens varenda byggarbetsplats. Riskhanteringsfunktionens uppgift är också att följa upp nya risker. Som ett exempel på detta nämner Lanki avtalsjuridiken. Såväl Skanskas som övriga byggföretags verksamhetsmiljö präglas av en snabbt föränderlig konkurrenslagstiftning liksom också de effekter som den föränderliga rättspraxisen medför.

– Ändringarna kan vara verkligen överraskande, man måste hålla ögonen öppna, formulerar Lanki.

Utnyttjandet av teknologin erbjuder sina egna möjligheter som stöd för försäkringsbolagets tjänster, såsom den elektroniska försäkringsfoldern Ifbox. Det är ett tryggt verktyg som fungerar via Internet och med vilken kunden effektivt kan sköta sina försäkrings- och ersättningsärenden oberoende av tid och rum.

Enligt Lanki är den elektroniska kundfoldern ett utmärkt exempel på ett kvalitetsmässigt högtstående samarbete, där man behärskar hela serviceprocesser. •

TEXT HARRY NORDQVIST

Storbrand i papperslager

Papperslager i södra England förstördes sannolikt till följd av anlagd brand.

Nyhetsbyrån BBC berättade tidigt på onsdagen den 14 maj 2003 om eldsvådan. På Eurolinks industriområde i Sittingbourne hade en eldsvåda brutit ut klocka 21.48 kvällen innan. Nyheten gällde en brand i en anläggning för fortsatt förädling av papper och ett papperslager vid fabriken. Den närmaste brandkåren anlände till platsen några minuter efter larmet. Branden var mycket häftig och aska spreds över ett vidsträckt område ända till grannstäderna. En del av vägnätet var avstängt en tid på grund av branden.

If informerades också om skadan tidigt nästa dag och utredningen av skadan började omedelbart. If till-satte ett storskadeteam, som bestod av brittiska och finländska skadeperters. Teamet assisterades av en utomstående skadereglerare med gedigen erfarenhet av både sak- och avbrottskador.

Pappersförädlingsanläggningen består av två delar – en produktionsbyggnad på cirka 6 000 m² och ett lika stort sammanbyggt lager. I den brandsäkra mellanväggen fanns två skjutbranddörrar. Byggnaden är tämligen ny, byggd på 1990-talet, med stålstomme och plåttak. Byggnaden är försedd med brandlarmanläggning (rökdetektorer). Området är bristfälligt ingärdat och har varken tjuvlarv eller kamerabevakning.

Ifs representanter anlände till platsen samma dag. Lagret, som var fullt med papper, brann fortfarande, men brandkåren hade lyckats begränsa elden till lagerbyggnaden. Brandmuren och branddörrarna hade hållit och produktionsbyggnaden fick lyckligtvis endast rök- och vattenskador. Den stora brandbelastningen kan beskrivas av att över 800 brandmän deltog i släckningen, som kunde slutföras först efter cirka två veckor. Bilden visar den totalförstörda lagerbyggnaden.

Branden var sannolikt anlagd. Denna uppfattning stöds av att branden tydligen fått sin början på två ställen samtidigt i lagret. Bran-

dens explosionsartade spridning sftar likaså på möjligheten till en anlagd brand. I polisundersökningarna har man emellertid ännu inte kunnat finna någon potentiell gärningsman.

De första åtgärderna efter skadan

I det första skedet av skaderegleringen koncentrerades verksamheten på två funktioner: att förhindra följdskador och få produktionsmaskinerna i gång samt att minimera avbrottskador.

En specialaffär inom rengöringsbranschen tog sig an saneringen och rengöringen av maskinerna så fort som det var möjligt. Produktionsutrymmena delades med en provisorisk vägg i två sektioner, vilket möjliggjorde att tvätt- och rengöringsåtgärderna kunde utföras fast produktionen var i gång. Bilden visar tydligt hur brandgaserna och den ökade fuktigheten snabbt orsakar korrosion på metallytor. Genom att rengöringsarbetet snabbt inleddes, kunde alla produktionsmaskiner räddas.

Med tanke på avbrottskadan var det av väsentlig betydelse att man inom några dagar efter skadan kunde hyra en tillfälligt tom lagerbyggnad på samma industriområde. Dessa extra kostnader var mycket små jämfört med en förlust av täckningsbidraget till följd av ett totalt produktionsstopp.

If deltog i de avtalade skademötena som ordnades varannan vecka. Återuppbyggnaden av lagerbyggnaden samt de övriga reparations- och anskaffningsbesluten höll tidtabellen och man kunde avstå från den tillfälliga lagerbyggnaden vid årsskiftet. Kunden var mycket nöjd med Ifs sätt att sköta en storskada av denna omfattning. Skadorna uppgick till närmare 15 miljoner euro.

Vad lärde vi oss av skadan?

Underhållet av den brandtekniska sektioneringen är mycket viktigt. I detta fall fanns det inga otäta genomföringar brandmuren (t.ex. elkabelinstallationer) och skjutbranddörrarna fungerade som de skulle. På detta sätt fick produktionsbyggnaden endast ringa rök- och vattenskador.

En pyroman har uppenbarligen tagit sig in i lagerbyggnaden och antänt branden. Den automatiska brandlarmanläggningen med rökdetektorer var i detta fall för långsam. Även om brandkåren var på plats några minuter efter larmet, kunde lagret inte räddas från att förstöras totalt.

En bättre ingärdning av området och passerkontroll med kamerabevakning är nödvändiga åtgärder om man vill avvärja anlagda bränder. •

TEXT SEPPPO VILJAKAINEN

Brand i biltvätthall

Större delen av yttertaket kollapsade av den häftiga branden.

En större återförsäljare importerade nya bilar till en anläggning söder om Stockholm, där bilarna gjordes leveransklara innan transport ut till de lokala försäljningsställen. Åtgärderna bestod av eftermontering av olika typer av extrautrustning i en monteringshall och slutligen utvändigt tvättning i en tvätthall som låg i anslutning till monteringshallen. Bilarnas lack var försedd med ett skyddande vaxlager under transporten till Sverige och därför krävdes både avfettningsmedel och hetvatten för att få lacken ren.

Verksamheten bedrevs i en hyrd enplansbyggnad på ca 2 900 m². Byggnaden hade en stomme av betong, yttertak av papp- mineralull – plåt samt ytterväggar till största delen bestående av plåt med mellanliggande isolering av mineralull.

Skadeförlopp

En kväll i mars 2003 hade tvättaren kört in en bil i tvätthallen och gick därefter för att hämta ytterligare en bil. När han kom med bil nummer två såg han ett ljussken under den först inkörda bilen. När han gick fram till bilen såg han att det brann i motorrummet. Han gick då för att

hämta en brandsläckare, men när han kom tillbaka brann det även under bilen och då klarade han inte av att släcka branden.

Branden fick ett kraftigt förlopp och eftersom det inte fanns några brandsektioneringar blev byggnaden totalskadad. Ett stort antal bilar, som fanns i monteringshallen blev också förstörda.

Brandorsak

Allt pekar på att branden börjat i motorrummet i den bil som var inkörd i tvätthallen.

Den troliga orsaken är ett elfel, som antingen lett till en kabelbrand eller genom gnistbildning antänt utläckande bensin.

Brandförloppet blev mycket snabbt och här finns två troliga bidragande orsaker. Vaxet som skyddade bilarnas lack innehöll bl. a. paraffin, ett ämne som avger brännbara ångor vid uppvärmning. Det avfettningsmedel som användes var en petroleumbaserad produkt med en flampunkt på +68 °C enligt produktbladet.

I tvätthallens golv fanns en ränna där tvättvatten och avfettningsmedel samlades upp för vidare avskiljning. Det är troligt att det fanns en viss

Brandspridning till en angränsande byggnad förhindrades genom att en lägre byggnadsdel revs i ett tidigt skede.

Bilen som orsakade branden. Temperaturen har varit så hög att motorns aluminiumdetaljer har smält.

mängd varmt tvättvatten i rännan och ovanpå vattnet låg ett skikt med avfettningsmedel eventuellt uppblandat med vax (inklusive paraffin).

Branden i motorrummet medförde att brinnande partiklar (eventuellt även brinnande bensin) föll ner i rännan och antände det brännbara skiktet ovanpå vattnet. Ett eventuellt bensinläckage från motorrummet underlättade antändningen i rännan.

Resultatet blev då en ”poolbrand” i hela tvättrännan, vilket torde ha antänt hela bilens underrede och därmed utvecklades branden mycket snabbt.

Förebyggande åtgärder

Även om bränder i tvätthallar är ovanliga bör man vara uppmärksam på att kombinationen av vax med paraffin och brännbara avfettningsmedel bidrar till brandförloppet om en brand uppstår. I dessa fall bör tvätthallen vara brandtekniskt avskild från övrig verksamhet. •

TEXT ROLF ANDERSSON

Ansvarsskade – forurensning

Langs den norske kysten ligger en rekke tankanlegg knyttet til industriproduksjon eller til lagring og distribusjon av drivstoff. De nyere anleggene er sikret med tett ringmur som kan motta og holde tilbake lekkasjer fra tankene. Mange av de eldre anleggene er bygget før sikkerhetstiltak ble krevd av myndighetene og er følgelig dårlig sikret i tilfelle lekkasjer. Disse eldre tankanleggene er gjerne plassert på fjellknauser som stikker ut i sjøen. Både plasseringen og topografien på stedene gjør det vanskelig å iverksette sikkerhetstiltak på gamle anlegg.

Denne hendelsen inntraff ved en virksomhet som blant annet mottar flytende spesialavfall, vesentlig spillolje, fra tankbiler. Virksomheten har to tankanlegg. Det ene anlegget er moderne og plassert innenfor en ringmur. Det er en forutsetning at drenerøret fra området innenfor ringmuren alltid er stengt. Unntak fra denne regelen kan bare gjøres når oppsamlet vann m.m. må dreneres ut av ringmursbassenget til oljeutskiller. Drenering kan bare finne sted under overvåking fra personalet. Tidsperioden der drenering foretas, skal alltid loggføres.

Det andre tankanlegget, som er eldre, er ikke sikret med ringmur. Sikkerheten ved slike anlegg må derfor ivaretas ved gode driftsrutiner og gode rutiner for kontroll og vedlikehold. Virksomheten hadde

etablert gode rutiner ved anlegget, basert på en gjennomgang av ulike farer for lekkasje av spillolje.

Drifts- og vedlikeholdsrutinene hadde fungert tilfredsstillende lenge før det en natt oppsto en kraftig lekkasje fra en av tankene i anlegget uten ringmur. Lekkasjen resulterte i at ca. 30 m³ spillolje rant ut, videre til nabobedriftens område og derfra til sjøen. På veien til sjøen lyktes det å samle opp ca. 24 m³, slik at det bare var 6 m³ som nådde sjøen.

Årsaken til lekkasjen var sannsynligvis at spilloljen som mottas i anlegget inneholder noe vann. Ved henstand vil vannet gradvis separere fra oljen og synke til bunns i tanken. Vannmengden var på dette tidspunkt så stor at det nådde utløpsledningen fra tanken. Om natten var det så kraftig nattefrost at vannet i kranen på ledningen frøs, noe som igjen

resulterte i at kranen ble ødelagt. Deretter begynte olje å lekke ut.

Oljen som nådde sjøen tilgriset strender og båter over et større område. Det krevde en betydelig innsats å rense opp igjen på en tilfredsstillende måte og kostnadene for dette beløp seg til flere millioner norske kroner.

På bakgrunn av erfaringene fra hendelsen er det gjennomført flere tiltak ved virksomheten. Alle rør, kraner og ventiler er blitt varmeisolerert og forsynt med varmekabler. Rutinene for oppfølging og kontroll av de samme enhetene er også blitt endret. Det er ut fra dette grunn til å tro at en tilsvarende situasjon ikke vil oppstå igjen. •

TEXT PER ÅGE BECK

Explosion i lastrummet
på Hanjin Pennsylvania
den 15.11.2002.

TRANSPORTRISKERNA har förändrats

Transportriskernas natur har förändrats avsevärt under de senaste åren. Nya transportlösningar, effektivare lasthantering och styrsystem för logistikflöden samt transportmedlens förbättrade standard har gjort att de förut dominerande hanterings- och bräckageskadorna har minskat till en bråkdel jämfört med den tidigare nivån.

Till följd av stora sjöolyckor och det växande terrorhotet har myndigheternas och de internationella organisationernas intresse för sjötransporternas säkerhet ökat märkbart. Därigenom har man på kort tid åstadkommit stora förändringar både i lagstiftning och internationella konventioner. Dessa förändringar har en betydande inverkan på riskerna inom transportnäringen men ökar samtidigt också kostnaderna, i synnerhet som en följd av striktare säkerhetsbestämmelser.

Övergång till containertransporter

Under det senaste decenniet har sjötransporterna genomgått en strukturell förändring, som inte har fått alltför mycket publicitet. Världshandelns varuflöden koncentreras starkt till containertransporter, vars volym har fördubblats på sju år. Av det styckegods som transporteras sjövägen skeppas redan nu 70 % i containrar. Antalet transporterade enheter (TEU) ökade med 8 % år 2003 och denna ökning väntas fortsätta i samma storleksklass under år 2004.

Antalet trafikerande containerfartyg har mer än fördubblats under de senaste tio åren. I slutet av år 2003 fanns det uppskattningsvis ca. 3 000 containerfartyg i trafik. Den viktigaste förändringen är emellertid att containerfartygens storlek ökat kraftigt. Medan det under åren 1995–2003 i genomsnitt fanns 33 fartyg på över 50 000 bruttoregister-ton i trafik, fanns det i slutet av fjolåret 166 fartyg som översteg denna gräns i skeppsvarvens orderböcker. Kapaciteten hos de största trafikerande fartygen (Post Panamax Plus) är 8 500 TEU-enheter. Enligt tillförlitliga värderingar är beställningen av det första fartyget på 12 500 TEU-enheter endast en tidsfråga. Och den dag är enligt experterna inte långt borta då ett fartyg på t.o.m. 18 000 TEU-enheter kommer att beställas.

Akkumulering av varuflöden ökar försäkringskostnaderna

I takt med övergången till containertransporter har varuassurörerna kunnat konstatera att antalet enskilda transportskadorna minskat kraftigt. Riskernas värde och antal

Den skadade mittersta sektionen av Hanjin Pennsylvania.

som försäkrats i vårt bolag har fördubblats under det senaste decenniet samtidigt som antalet behandlade transportskador halverats. De normala s.k. frekvensskadorna har så gott som helt försvunnit. I stället har de mera fåtaliga storskadorna ersatt frekvensskadorna, i vilka värdet på det förstörda godset förefaller ha ökat avsevärt.

Inom sjötransporten har skador som uppstått då stora containerfartyg råkat ut för hårt väder klart ökat. Dessa skador är enorma jämfört med tidigare. Ett typiskt exempel på detta är APL CHINA som råkade ut för en orkan år 1998. En stor del av containrarna ombord på fartyget, vars kapacitet översteg 5 000 TEUs, spolades över bord och lasten i de flesta av de containrar som kom fram hade lidit stora skador. Varuskadorna uppskattas till över 100 MUSD.

Ett färskare exempel var biltransportfartyget TRICOLOR, som sjönk i Engelska kanalen i slutet av år 2002 som följd av en kollision. Även denna lastskada uppgår enligt uppskattning till 100 MUSD.

Stora laster innebär för varuförsäkringsgivaren en riskkoncentration, vilket förbinder betydande kapital för den händelsen att risken realiserar. Detta ökar i sin tur direktförsäkringsgivarens återförsäkringskostnader, som måste överföras på den försäkringspremie som betalas av varuägare. Kostnadsutvecklingen påverkas även av skadavällarens begränsade eller bristande ansvar för storskador. Det skadestånd som erhålls genom regresskrav av den part som förorsakat en storskada är i regel obetydligt.

Ökade storrisker i hamnarna

Som en följd av att industriföretagen effektiviserat sin logistik försöker man koncentrera storföretagens varuflöden till några

centrala hamnar. Det tidigare problemet med lagerbyggnadernas dåliga skick håller gradvis på att försvinna. Ett extremt exempel på detta är ett fall i Irland på 1980-talet, då en papperslast lossades i ett hamnmagasin, som saknade tak. För storföretagen byggs för närvarande högklassiga terminaler, som är specialanpassade till just deras behov. Ur risk management synvinkel är utvecklingen däremot tveeggad; de nya konstruktionerna har onekligen minskat den dominerande brandrisken i hamnarna avsevärt, men av kostnads- och effektivitetsskäl tenderar man att konstruera de nya lagerbyggnaderna som öppna utrymmen utan indelning i sektioner, som kunde stoppa en eventuell brand. Eftersom volymen och varumängderna i dessa stora terminaler utan sektionering är mångfaldig jämfört med tidigare, ökar riskernas omfattning på motsvarande sätt. I Europa sprinklas hamnterminalerna vanligtvis inte, vilket gör att en brand som uppstår i ett lager, i synnerhet om det innehåller skogsindustriprodukter, ofta resulterar i att både byggnaden och de lagrade varorna totalförstörs. De största lagerskadorna rapporterade under de senaste åren är de två bränder som inträffade i september 2002 i hamnlagren i Saudi-Arabien (70 MUSD) och Brooklyn (80 MUSD).

I världens största hamnar, som är belägna i Fjärran Östern, hanteras årligen cirka 20 miljoner TEU-enheter. En koncentration av varuflöden till storhamnar och logistiska knutpunkter tvingar varuförsäkrarna att evalueera riskackumulationerna i de olika hamnarna även med tanke på naturkatastrofer. Antalet skador som förorsakas av naturkrafter har ökat och utgör en bety-

dande del av de skador som inträffat bl.a. i USA och Fjärran Östern. Även i Europa måste transportförsäkrarna ta större hänsyn än tidigare till risker som är förknippade med naturkrafter. I Mellaneuropa har hagelskuror förorsakat avsevärda skador på fordon, som lagrats för skeppning. Likaså har störtkuror och stormar lett till många storskador under de senaste åren.

Terrorism

Händelserna den 11 september förändrade på ett avgörande sätt synen på riskerna i anslutning till lufttransporter. Förutom att försäkringspremierna mångdubblades, fick många flygbolag konstatera att försäkringskapaciteten ändå var otillräcklig. Detta ledde till att statsmakten i många fall blev tvungen att säkra trafikens fortbestånd genom att själv gå i borgen.

Dylika hotbilder hade inte ansetts särskilt sannolika vid sjötransporter, förrän en terrorattack i Arabiska viken i oktober 2000 dödade 17 besättningsmän på det amerikanska örlogsfartyget USS COLE.

Det franska tankfartyget LIMBURG blev föremål för en terrorattack den 6 oktober 2002 utanför Jemens kust. Det var endast fartygets dubbelskrov som räddade det från att förstöras tillsammans med sin last på 158 000 ton råolja. Skadorna på fartyget visade sig emellertid vara så allvarliga att fartyget ansågs som en s.k. konstruktiv totalförlust. Som en följd härav vidtog man åtgärder för att förbättra sjöfartssäkerheten i snabb takt.

ISPS-koden

FN:s internationella sjöfartsorganisation IMO (International Maritime Organiza-

Lasten ombord på APL CHINA efter orkanen 1998.

tion) antog i december 2002 en bestämmelse, vars syfte är att bekämpa eventuell terrorism inom sjötrafiken. I egenskap av medlem i IMO förband sig även Finland att ta i bruk denna s.k. ISPS-kod (International Ship and Port Facility Security Code). Säkerhetsföreskrifterna i enlighet med denna kod träder i kraft den 1 juli 2004 på fartyg och i hamnar som används för utlandstrafik.

Säkerhetsplanerna grundar sig på att man delar upp hotbilden i tre olika nivåer:

Nivå 1 – i normalläge fungerar det så att hamnbyggnadens skyddsinfrastruktur kontrolleras med regelbundna stickprov.

Nivå 2 – under existerande hot tas skyddstekniken och -åtgärderna i bruk, vilket kan störa hamnens dagliga rutiner.

Nivå 3 – vid larmtillstånd övertar myndigheterna ledningen, och t.ex. lasthanteringen kan avbrytas och hamnens hela infrastruktur vid behov evakueras.

Inom branschen pågår för närvarande en livlig diskussion om inköp av verksamhet på nivå 2 av leverantörer på den öppna marknaden. En första hamn i USA har redan meddelat att man tecknat ett avtal om tjänsteköp av en privat producent, fastän produktionen av dessa tjänster i allmänhet anses tillhöra myndigheterna.

Verkställandet av ISPS-koden uppskattas kosta rederierna cirka 1,3 miljarder dollar. Hamnarnas motsvarande kostnader uppskattas bara till anspråkslösa 30 miljoner dollar. Rederiernas årliga underhållskostnader uppgår till cirka 700 miljoner dollar, medan kostnaderna för hamnarna torde ligga under tio miljoner dollar. Förklaringen till denna situation som förefaller oproportionerlig är världshandelns kon-

centration till de stora hamnarna. Det finns cirka 6 500 kommersiella hamnar i världen, varav de fyrtio största kontrollerar 80 % av världshandelns varuflöden.

Ur transportförsäkrarnas synvinkel är förhöjningen av säkerhetsnivån positiv, i synnerhet med tanke på att hamnarnas säkerhet i många fall varit synnerligen tvivelaktig.

Eftersom passagerarfartygen är det mest sannolika målet för terrorattacker, har deras försäkringskostnader uppenbarligen stigit för gott till följd av detta hot.

SPECIELLA KRAV FRÅN USA:S SIDA

USCSI

Amerikanerna har tagit i bruk en strängare form av ISPS-koden. Dessutom tillämpar USA sina egna extra bestämmelser, som i princip är frivilliga, men som i praktiken omöjliggör trafiken till Förenta Staterna om de inte beaktas.

De förordningar som reglerar trafiken är US Container Security Initiative (USCSI), som är ett avtal mellan USA och andra stater om genomlysning av containrar. Till detta avtal har hittills 23 hamnar anslutit sig, varav 15 har vidtagit de åtgärder som förutsätts i USCSI.

C-TPAT

De amerikanska tullmyndigheternas initiativ mot terrorism (US Customs Trade Partnership Against Terrorism). Tullmyndigheternas syfte är att skapa ett uppföljningssystem som täcker hela leveranskedjan, från den ursprungliga leverantören eller fabrikanten till den slutliga mottagaren.

Sjöroveri

Denna typ av brott ansågs ha upphört – och som till sin natur ligger mycket nära terrorism. Tvärtom har sjöroveribrotten ökat kraftigt sedan 1992. I Fjärran Östern anses sjöroveriet vara ett betydligt större hot än själva terrorismen, som inom sjöfarten hittills har begränsat sig till några enstaka fall.

International Maritime Bureau (IMB), som specialiserat sig på bekämpning av sjöroveri, rapporterade år 2003 sammanlagt 445 attacker som kan betecknas som sjöroveri mot fartyg, varav de flesta skedde i Fjärran Östern. Inom Indonesiens territorialvatten registrerades 121 fall. Därefter kom Bangla Desh (58 fall) och Nigeria (39 fall). Riskområden var även Sydamerika och Somalias kust. Sammanlagt 21 besättningsmän dödades i föl och 71 besättningsmän och passagerare försvann i attacker som gjordes mot fartyg. Antalet fall ökade med 20 % jämfört med föregående år, vilket måste anses vara en oroväckande utveckling. •

harri.ek@if.fi

Ifs internationella riskhanteringsorganisation erbjuder kundföretagen effektiva metoder att förebygga skador och trygga sin fortsatta verksamhet. Den erfarna riskingenjören Ottmar Zeizinger är en viktig del av detta team.

Minimering av riskerna – en utmaning

Kloka, opartiska, erfarna och sakkunniga är säkert lämpliga definitioner. Kanske de till och med kan kallas hjältar, eftersom de i många fall har förhindrat stora skador.

Riskingenjörerna har ofta haft ett finger med i spelet, när företag har skapat bra och fungerande säkerhetsledarskapssystem.

– Riskhanteringsarbetet är mer omfattande än förr. Riskingenjören är samtidigt både konsult och teknisk expert, betonar Ottmar Zeizinger, internationell riskingenjör på If.

Riskerna inom pappers- och träförädlingsindustrin är hans specialgebit.

Zeizinger berättar att han redan för länge sedan kom till insikten att även om världen är full av information, är sådan information som påverkar mottagarens ställning och möjligheter verklig kunskap. Det viktigaste är att förebygga skador och trygga kontinuiteten hos kundföretaget.

– Det är alltid kunden som drar nytta

av allt förebyggande riskhanteringsarbete. Onödiga störningar i verksamheten medför alltid dolda kostnader, som inte helt kan täckas med försäkringar, säger Zeizinger.

Kompetens och långsiktighet

Zeizinger har gjort en lång karriär som professionell riskhanterare. Han utbildade sig till diplomingenjör vid den ansedda tekniska högskolan i Darmstadt i Tyskland och började arbeta som fältingenjör i ett amerikanskt bolag 1983.

Efter det stod den internationella försäkringsjätten Swiss Re i turen. Där arbetade han som riskhanteringschef. Sedan blev han riskingenjör först på Sampo Industrial Insurance och senare på If i Neu-Isenburg i Tyskland.

Ifs kontor i Frankfurt (Neu-Isenburg) är en del av bolagets internationella organisation. I Mellaneuropa konkurrerar våra riskhanteringstjänster med självständiga

riskhanteringsbolag och med försäkringsmäklare som också tillhandahåller dessa tjänster. I Ifs produktutbud ingår dock tekniska riskhanteringstjänster vid sidan av försäkringar. Genom sina egna verksamhetsställen och sitt utländska samarbetsnätverk kan If erbjuda sina företagskunder nästan global service.

Zeizinger vet hur man går till väga i Mellanuropa och han har goda kontakter med de lokala försäkringsmäklarna och andra intressegrupper. Han anser att det i många avseenden är en utmaning att trygga kontinuiteten i kundernas affärsverksamhet.

– Det är viktigt att lära känna Ifs kunder och sätta sig in i kundens risker. Den viktigaste uppgiften är att bestämt och systematiskt sätta i gång riskhanteringsprocessen. Det spelar en allt större roll inom företagsverksamheten hur man hanterar skaderiskerna.

Trots goda förutsättningar finns det också problem förknippade med utvecklingen av riskhanteringen hos kundföretagen. Ett av dem är attityden att riskhanteringen endast ses som en kostnadspost.

– Det kan fortfarande vara så att riskhanteringen mest ses som en funktion som medför kostnader, fast det är alldeles klart att ingen har råd med avbrott i produktionen. Om leveranserna försenas, kan företaget förlora marknadsandelar. Att återerövra dem är oftast ytterst svårt och framför allt dyrt.

Förmedling av information gagnar kundföretaget

Genom en riskhanteringspolicy som genomförs gemensamt kan man uppnå betydande resultat. Tillsammans med företagsledningen går man då igenom alla risker och vid behov görs grundliga utredningar för att få riskerna under kontroll.

När riskområdena har identifierats förstår företagsledningen bättre de risker som kan medföra oförutsedda kostnader.

– Det är möjligt att undvika stora förluster om man i förväg har förberett sig för skador och handlat effektivt vid skadefall och återuppbyggnad.

Efter riskkartläggningen gör man upp en strategi för olika delområden. Företagsledningen kan helt eliminera en risk, minska riskerna, besluta att helt ansvara för dem själva eller överföra dem på en tredje part, varvid försäkring är ett beaktansvärt alternativ. Det praktiska slutresultatet av riskkartläggningen är att företaget inte tar onödiga försäkringar, men att alla de väsentligaste riskerna har åtgärdats. På detta sätt uppstår det inga överraskande situationer för att någon oväntad risk realiserar.

Zeizinger vill framhäva alla konkurrensfördelar som en erfaren riskingenjör kan

erbjuda sina kunder. Sådana är bland annat överföring av information inom kundföretaget och hela koncernen, utbildning för kundföretagens personal och stöd för företagets egen riskhanteringsorganisation.

Riskingenjören har mycket kunskap om skador som inträffat. Därför kan han ge kunderna information som hjälper dem att förhindra liknande skador. – Man ska ta lärdom av skadorna och det är allt skäl att dela med sig av den lärdomen på varje kundbesök. Det hjälper såväl kunden som oss själva att förhålla sig med ett visst allvar till skador som uppstått.

Lösamt att utnyttja dold potential

Den linje man valt inom riskhanteringen på If går ut på att vara tjänstvillig och i första hand vägleda företagen, vilket har garanterat en ständig växelverkan. Hur kontakten mellan riskingenjören och företaget utformas har en stor inverkan på säkerhetsattityderna inom hela företaget. Nyckelorden är kompetens och tjänstvillighet.

– I allmänhet är folk intresserade av att utveckla säkerheten på sin egen produktionsanläggning, och många arbetstagare kommer med värdefull information. Riskingenjören diskuterar med många personer under ett företagsbesök. Man kan gott säga att vi får värdefulla upplysningar av hela personalen, från vice VD:n till bevakningspersonalen.

Zeizinger anser att informationsförmedlingens betydelse framhävs i den pågående strukturomvandlingen inom industrin, som leder till att industrin koncentreras. För exempelvis de stora skogsföretagen är global verksamhet i fortsättningen den enda vägen till framgång. Den potential som döljer sig i riskhanteringskompetensen intresserar nu företagsledningen. Intresset förklaras till en stor del av behovet att hitta nya konkurrensfördelar på den internationella marknaden.

De internationella storföretagen köper upp nya bolag, som blir en del av en större helhet. Traditionella balansräkningsuppgifter säger inte alltid tillräckligt om företagens resultatkapacitet.

– Integration är inte alltid lätt, men vi känner människorna och maskineriet och kan berätta för koncernen om risknivån vid enskilda produktionsanläggningar och om behövliga förbättringsåtgärder.

Zeizingers motivation att vara med i krävande projekt föds i synnerhet ur hans vilja att utveckla sin egen verksamhet och hitta nya perspektiv på riskingenjörens arbete. Sådant kunskap är intressant för företagen. Riskingenjören har under årens lopp fått förutom en bred syn på riskerna inom en viss bransch även kunskap om underleverantörer hos vilka företaget förmånligt kan få komponenter. Riskingenjör-

ren är en tillförlitlig partner, med vars hjälp kundföretaget kan följa utvecklingstrenderna mer konkret än annars och i tid fästa uppmärksamhet vid frågor som det är skäl att vara insatt i om man vill öka företagets effektivitet.

– En riskingenjör ser årligen 50–80 produktionsanläggningar inom samma bransch, och det finns knappast någon annan specialist som har lika omfattande kunskaper om produktionsanläggningarna. Riskingenjören innehar en nyckelposition. Kunden behöver inte heller oroa sig för det konfidentiella i samarbetet, för affärshemligheterna avslöjas inte.

Det är lättare för riskingenjören att styra saker och ting i en tryggare riktning, om han genom vår sakkunskap lyckas övertyga dem som ska ta emot informationen.

Sanna historier för varje situation

Riskingenjören ska vara en coach. Utvecklingen går i en bättre riktning, när missförhållanden rättas till och man övergår till säkrare system. – Ett fabriksbesök ger en möjlighet att tala och utbilda. Jag talar om vad jag tycker om det jag ser. Jag bedömer läget och berättar på vilka sätt säkerheten kan förbättras.

Zeizinger är känd för sin förmåga att ta reda på och sätta sig in i saker och ting. Han är också känd för att han när som helst kan berätta om en olycka som inträffat någon gång och som passar in i situationen, om fabriksföreståndarna inte vill godta hans ändringsförslag. – Hör ni, just en sådan, till synes obetydlig, brist ledde 1992 till en brand som orsakade skador för tiotals miljoner mark.

Den som besöker företag i olika länder ser och hör mycket och lägger märke till skillnaderna mellan olika företagskulturer. Det finns också skillnader mellan länderna. – Tyskarna närmar sig saker och ting på ett annat sätt än österrikarna, som har ett mer hierarkiskt system.

Kommunikationen är också en viktig helhet. All väsentlig information ska kommuniceras genom kundens hela organisation, och på rätt sätt. Zeizinger undertecknar påståendet att det ofta är lättare för en utomstående att föra riskhanteringsfrågorna framåt än för husets egna experter. Allt för ofta dominerar kostnadsaspekten.

Riskhantering är krävande, men också nyttigt både för den försäkrade och för försäkringsbolaget. Om goda riskhanteringsprinciper hela tiden följs, bidrar det garanterat till företagets resultat och framgångar på lång sikt. Till slut kan det konstateras att det också innebär bättre skydd för natur och miljö när man får olyckor och utsläpp att minska med hjälp av effektiv riskhantering. •

TEXT HARRY NORDQVIST

Ikke la navnet lure deg. Norske Skog er en betydelig internasjonal aktør. Konsernet er etablert i fem verdensdeler, og eier papirfabrikker i 15 land. I If er vi glade for at vi fra 1. juli 2003 ble valgt som konsernets forsikringspartner innenfor ting- og avbruddsforsikring. Fra 1. oktober overtok vi også ansvarsdekningene.

Norske Skog

I VERDENSTOPPEN PÅ TRYKKPAPIR

If har nå alle de omfattende forsikringsdekningene. – Vi setter pris på å ha en så interessant og risikobevist kunde fullt ut tilbake i If, sier kundansvarlig Per Kolset.

Norske Skogs første papirfabrikk startet i 1966. I dag arbeider 9000 ansatte i 23 fabrikker, hvorav 5400 ved anlegg i Europa. Det er fire norske fabrikker. Saugbrugs i Halden, med 750 ansatte, er den største, men også Union, Follum, og Skogn er betydelige arbeidsplasser. Konsernets totale omsetning i fjor var på 23,5 milliarder norske kroner.

Strukturert samarbeidspartner

– Norske Skog er en viktig industrikunde. If har utviklet et skreddersydd servicekon-

sept, forteller Per Kolset. – Vi arbeider aktivt inn mot konsernet og hver enkelt fabrikk, og bruker hele If-organisasjonen i Industri. Alle løsninger arbeides frem i samarbeid med Norske Skog. Utradisjonelle og tilpassede IT-løsninger, er et eksempel på hva vi har utviklet sammen. Vår hovedkontakt er avdelingen for Risk Management/Corporate Insurance, som har ansvaret for forsikringsinnkjøp. Norske Skog preges av god struktur, høye krav til sikkerhet, og streng kostnadsstyring. De har kjerneverdiene åpenhet, ærlighet og samarbeid, som vi opplever som positive, og godt i samsvar med kjerneverdiene i If. Norske Skog er opptatt av helse, miljø og sikkerhet. Det er konkrete kvalitetsmål for det fysiske arbeidsmiljøet. Kunden har et

Hugo Dahle og Thomas Tronsgaard fra Corporate Insurance i Norske Skog sammen med hovedansvarlig for kunden i If, Per Kolset (t.h.).

Store dimensjoner. Tre av de ansatte ved fabrikk Saugbrugs i Ostfold ved en nyprodusert papirrull.

mål om 0 fraværsdager ved den enkelte fabrikk som følge av personskade.

– Det er homogenitet i driftsstandard fra et anlegg til et annet, uavhengig av land. Dette er positivt for oss som forsikringsgiver, sier Bernt Lamark. – Etter oppkjøp av fabrikker benyttes ofte driftsansvarlige fra andre fabrikker i systemet, for å sikre at en felles standard blir opprettholdt. Det legges vekt på et godt samarbeid med de ansatte og bedriften har sterkt fokus på skadeforebyggende arbeid. Dette gjelder også i forhold til materielle verdier.

Kompetanse over alt

– Vi er et fleksibelt team som arbeider med kunden. Kompetansesenteret med underwrite i Sundsvall, blant annet Pär Nyhlén, har gitt oss gode bidrag i forhold til det å finne riktig prissetting for denne kunden. Vi drar også vekslers på at vi har dyktige medarbeidere i Stockholm, London og Helsinki. Vi involverer også våre avdelinger i Frankrike og Tyskland og våre partnere og samarbeidende forsikringsselskap i verden for øvrig, sier Kolset.

Integrert i risikostyringen

– Det er spennende å følge nordiske bedrifter ut i verden. Særlig interessant er det når vi har direkte kundekontakt uten megler som mellomledd. If er nok det eneste selskapet som mestrer kunder som Norske Skog på egen hånd, fortsetter Lamark. – If er en integrert del av Norske Skogs risikostyringsprosess. Kunden har stor bedriftsintern forsikringskompetanse, og er en interessant samarbeidspartner, supplerer Per Kolset. – Vi i If er glade for å bli valgt ut fra vår kvalitet og kompetanse. If følger selv opp kunden i alle land. Vi har høy grad av innsikt i papirproduksjon, og står selv for sikkerhetsgjennomgang og forsikringsrelevant rådgivning. Det er også vår metode som benyttes ved verdifastsettelse av anleggene. I papirfabrikker er dette komplisert. Maskiner og bygninger er laget i forhold til hverandre, og vi må benytte helt spesielle takseringsmetoder.

Sentralisert forsikringsansvar

– Norske Skog gjør det vi kan best, nem-

lig trykkipapir! Ved systematisk å dele erfaringer og fremskritt fra fabrikker i ulike land og i forskjellige verdensdeler, blir vi stadig bedre, smiler Thomas Tronsgaard. Sammen med Hugo Dahle er han Corporate Insurance i Norske Skog. Avdelingen har ansvar for Norske Skogs globale forsikringsdekninger for bygninger, avbrudd, transport og ansvar. De tilrettelegger også lokale forsikringsinnkjøp. De globale dekningene står for 90 % av samlede forsikringskostnader. – En sentral enhet evner bedre enn lokale fabrikker å se ting i sammenheng, understreker Tronsgaard. – Vi oppnår storkjøpsfordeler og høyere effektivitet gjennom sentralisert forsikringsinnkjøp. Alle fabrikkene benytter samme forsikringsstandard. Fabrikledelsen har bare ansvar for å påse at det enkelte lands lovpålagte forsikringsdekninger er ivarettatt.

Høye egenandeler

– Vår bransje har få skader, forteller Tronsgaard. – Skadene kan imidlertid bli svært store når de først inntreffer. Frekvensskader, samt skader opptil 25–35 millioner kroner, synes vi det er mest rasjonelt å dekke selv i de landene de inntreffer. Vi tar også betydelige egenandeler ut over dette. Inntil 100 millioner kroner, dekker vi selv gjennom vårt egenforsikringsselskap. Dette er innenfor vår risikotakingsevne. Mitt syn på forsikring er ellers at alt egentlig dreier seg om langsiktig utjevning og finansiering, fastslår han. – Det er altså katastrofeskadene vi ønsker å overlate til If. Den siste katastrofeskadene vi opplevde, var et valsehavari på fabrikk i Skogn i 1987. Det var en skade som da kostet vel 130 millioner kroner.

40 kilo aviser i året

Når du leser VG eller IKEA-katalogen, så tenker du nok ikke så mye på hvor papiret kommer fra. Heller ikke på at det er ulike råstoffer og fremstilling som kreves for avisepapir og magasinpapir. Det vi alle umiddelbart forstår, er at det må være behov for mye papir og dermed mange trær for å produsere alt det som publiseres av aviser, bøker og andre trykksaker over hele verden. Norden, er sammen med

USA og Japan, et av de områdene hvor det forbrukes mest avisepapir per innbygger. Mens vi leser 40 kilo aviser i året, så er 0,9 kilo det tilsvarende tallet i India og Kina.

Over fartsgrensen

Det totale verdensforbruket av avisepapir er alene på nesten 40 millioner tonn. – Vi har en markedsandel på 13 % på trykkipapir, forteller Dahle. – 75 % av vår omsetning er avisepapir, mens magasinpapir står for resten. Hver åttende avisside som leses i verden er laget av papir fra en av våre fabrikker. Hvis du tenker deg papir i åtte-ni meters bredde, så produserer vi nok til å rekke rundt ekvator hundrevis av ganger i løpet av et eneste år, fortsetter han. Og papiret strømmer ut av maskinene i motorveisfart. Rekordene holdes av fabrikk i Golbey i Frankrike. Med en hastighet på 105 kilometer i timen klarer maskinen å papirlegge avstanden Oslo – Kirkenes (248 veimil) på under et døgn. Hvis du klarer å rulle ut papiret så raskt, da. •

Per-Olav Myrtrøen
per-olav.myrtroen@if.no

FÖR MÅNGA syre- och kväveskador

Användningen av syre och kväve i industrin och på sjukhusen har ökat kraftigt under de senaste åren. Alpo Hyppönen, ledande skyddsexpert på If, vet att syre och kväve som kemikalier är förknippade med många risker.

- Skadeskydd går i första hand ut på förebyggande när det gäller syre och på utbildning när det gäller kväve, betonar han.

Finland är användningen av syre som kemikalie nu mer utbredd än någonsin. Träförädlingsindustrin, metallindustrin och t.ex. sjukhusen har börjat använda syre i betydligt större utsträckning än förr.

– I proportion till invånarantalet är vi det ledande landet i världen i fråga om användningen av syre, hävdar Hyppönen. Enligt honom ändrades situationen när träförädlingsindustrin av miljöskäl övergick till att använda syre i stället för klor.

Användningen av syre och kväve förorsakar årligen olycksfall och allvarliga person-, egendoms- och avbrottsskador. För förebyggandet av skador är placeringen av behållarna och behandlingsplatserna, apparaturen, utbildningen av personalen och utrustningen centrala frågor.

Kväve dödar lömskt

På grund av de risker som hänför sig till användningen av syre och kväve ökar behovet av skadeskydd. Även kväve används i stor utsträckning i industriella processer. I fråga om båda kemikalierna går förebyggandet av skador i grund och botten ut på att känna till kemikaliernas egenskaper och de faror som är förknippade med dem samt hur dessa faror på bästa sätt kan motverkas.

Hyppönen betonar att båda kemikalierna är förknippade med en risk för person- och egendomsskador till följd av en fysikalisk explosion som förorsakas av ett tryckslag. – Det uppstår en farlig situation om flytande kväve eller flytande syre blir kvar mellan tillslutna ventiler och temperaturen stiger. Trycket blir så stort att apparaten inte håller, säger Hyppönen.

Mellan kväve och syre finns det en grundläggande skillnad, som har att göra med personrisk. Kväve som läcker ut är nämligen en allvarlig personrisk vid inandning. – Människan klarar sig 3 veckor utan mat, 3 dagar utan att dricka och 3 minuter utan att andas. Men kväve dödar efter bara några andetag. En hjärnskada uppstår på några minuter, säger Hyppönen.

Därför säger man inom processindustrin att kvävgas är världens farligaste gas. Den är lömsk och snabb och dödar utan förvarning.

Faran ökar inomhus och i slutna utrymmen

Syre är det vanligaste grundämnet på jordklotet, men i den luft vi andas finns det ca 21 % syre och 78 % kväve.

Om emellertid syrehalten sjunker till exempelvis 15–19,5 procent, försvagas människans koordinationsförmåga. Om syrehalten sänks till 8–10 procent är följden långsammare hjärnfunktion, illamående och medvetlöshet. Till exempel vid inertering används i allmänhet kväve som

skyddsgas för att avlägsna syre eller brännbara gaser i allmänhet, vilket kan utgöra en fara. Detta ska beaktas i allmänna säkerhetsföreskrifter.

Faran ökar inomhus och i slutna utrymmen, där ventilationen är sämre och där halten därför kan stiga mer. En personrisk kan också förorsakas av att kväve och syre i flytande form är kalla. Därför ska båda ämnena enligt kemikalielagstiftningen förse med ett märke för frätande ämne som varnar för kyla.

Hyppönen anser att riskerna med syreanvändning i första hand förverkligas som egendoms- och avbrottsskador, men beklagligt ofta leder explosioner och häftiga bränder också till personskador.

Kokpunkterna för flytande syre och kväve är mycket låga, $-183\text{ }^{\circ}\text{C}$ och $-196\text{ }^{\circ}\text{C}$. Sådan kyla kräver speciella apparater och behållare.

– En liter flytande syre producerar ca 860 liter hundra procentig syrgas. När den

ytterligare späds ut i luften får man enorma mängder av luft som berikats med syre. På motsvarande sätt blir en liter flytande kväve ca 700 liter hundra procentig kvävgas.

Även ett litet syreläckage mångdubblar förbränningshastigheten

Kväve som finns i luften ”späder ut” syrehalten och gör att den reagerar långsammare. En besvärlig situation uppstår om syrehalten i luften ökar till exempel till följd av ett syreläckage. När syrehalten i luften stiger med några procentenheter till 23–25 procent, fördubblas den hastighet med vilken materia förbränns. Vid ca 30 procent mångdubblas förbränningshastigheten och till exempel sådana arbetskläder, som enligt klassificeringen bromsar upp förbränningen, brinner. Om syrehalten stiger till 40 procent tiofaldigas förbränningshastigheten.

Vid användningen av flytande syre är det viktigt att identifiera de riskfaktorer

Syret som arbetskläderna absorberat flammade upp så kraftigt, att en person som haft kläderna på sig skulle sannolikt ha omkommit omedelbart till följd av brännskadorna.

som hänför sig till syrehalten. – LOX-stänk absorberas lätt av kläderna, vilket leder till att organiska textilier lätt kan explodera och förorsaka allvarliga brännskador.

När syrehalten i luften stiger kan en brand lätt få sin början av t.ex. en gnista från en statisk urladdning; även explosionsrisken ökar i en syreatmosfär.

Molnet rör sig längs marken

Fastän de apparater som används inom processindustrin ser vardagliga ut, döljer de betydande risker på grund av att flytande syre och kväve kan läcka ut. För det första förångas kondenserad gas mycket snabbt på grund av den låga kokpunkten. Av ett stort vätskeläckage uppstår det snabbt ett moln som rör sig längs marken, kyler ned jorden och luften och sedan bildar en pöl under sig. Ett läckage på lossningsplatsen för flytande syre kan medföra

en explosionsrisk. Man känner till fall där syre som absorberats i bitumen har exploderat på grund av tyngden av en överkörande bil. Därför beläggs lossningsplatserna för bilar med betong. När flytande syre eller kväve avdunstar, nedkyls läckageplatsens omgivning, vilket medför fara för människor. Syrgasmolnet är tyngre än luften och rör sig därför längs marken och medför risk för brand när den möter brandbelastning. Den kalla gasen samlas i gropar, källare och avlopp. I synnerhet i sanitetsavlopp, där det finns svavelväte, medför syrgasen risk för brand och explosion och därmed även risk för personskador.

Varnande skadefall

Under de senaste åren har många företag fått uppleva att flytande syre eller kväve som läcker ut kan förorsaka stora skador.

En antändning som förorsakas av ett syreläckage kan också ske under vatten-

ytan. I en autoklav där trycket var ca 7 bar pågick upplösning av ett koncentrat i en syreatmosfär. Lösningen var sur, dess pH-värde var 1–2. Syret tillfördes genom ett rör till behållaren, som var fodrad med titan. Syreröret lossnade från sina fästen, träffade blandaren och gick av, varvid titanrörets brottita antändes i vätskan. Titanet fortsatte att brinna genom behållaren så att den höga lågan observerades i fabriken kontrollrum. Syretillförseln avbröts med en fjärravstängningsventil. Saken åtgärdades genom att rörmaterialet byttes ut mot hållbarare Hastelloy-material och fästena förstärktes.

År 1997 antändes syreinmatningslinjen och justeringsventilen på en metallurgisk fabrik. Skadan förorsakades av att en metallpartikel träffade kulan i en kulventil med hög hastighet. Gasens strömningshastighet var för hög, partikeln upphettades, vilket förorsakade ett hål i röret. Detta fall förorsakade inga personskador, men år 2003 omkom tre personer i en liknande olycka.

År 1986 inträffade en skada som berodde på att bindemedel från en slipskiva blev kvar i syrerören i samband med reparationsarbeten. Vid syreinmatningen hamnade dammet i ett filter, där det upphettades på grund av friktionen och antändes. Branden spred sig i rörsystemet, som exploderade och spred branden i kablarna och byggnaden. Branden förorsakade inga personskador.

Användningen av syre vid svetsnings-

och reparationsarbeten förorsakar många farliga situationer:

- Användningen av syre i en friskluftsapparat ledde till en explosion i ansiktspartiet och personen omkom (antändningsenergi: svetsning)
- Användningen av en oljig tryckmätare förorsakade en explosion och huvudskador (antändningsenergi: ökat tryck i syret)
- Flytande syre stänktes på kläderna vid hanteringen av en ventil med brända kläder och brandskador som följd (svetsning)
- En luftbormaskin användes med syre i ett slutet utrymme, kläderna antändes med brandskador som följd (tändning av en cigarett).
- Läckage i en syreventil i en smältugn ledde till att kläderna antändes och personen dog (tändning av en cigarett).
- En syrekompessor sattes i gång efter en reparation, varvid den började brinna och tre män dog (metallpartiklar eller olja hade blivit kvar i cylindrarna).

Även transport av flytande syre kan vara förknippad med en stor explosions- och brandrisk:

År 1997 började pumpdelen i släpvagnen till en syretankbil brinna under lossning. Chauffören kom till platsen, lösgjorde slangen och körde bilen längre bort. Chauffören tog en stor personlig risk, men klarade sig oskadd. Bilens bakre del brann illa och däckan exploderade. Branden förorsakades av pumpens funktion.

Dödsfall på grund av kväve

I synnerhet kväveskador har visat sig livsfarliga och lömska. Hyppönen berättar om svetsnings- och reparationsarbeten på ett stort rör, där en montör omkom. Mannen var till hälften innanför röret för att granska en svetsfog och avlägsna två proppar från fören. En man som gick förbi slog honom på skämt på baken och gick vidare. Han kunde inte ana att montören, som hade böjt sig in i röret, hade andats in argongas som har samma effekt på människan som kväve. Han återvände senare och konstaterade att den montör som granskat röret var död.

Ett annat skadeexempel hade en lika ödesdiger utgång. En anställd på ett monteringsföretag omkom i samband med rengöring av en ugn där syrehalten var låg. Det kväve som använts som skyddsgas i processen hade undanträngt syret. Det var fråga om en nyanställd, som inte hade genomgått någon säkerhetsutbildning. Förmännen hade förbjudit mannen att gå in i ugnen och gått efter säkerhetsutrustning. När arbetsledaren återvände, syntes mannen inte till. Man fann honom medvetslös i ugnen. Återupplivningen kom

genast i gång, läkare tillkallades, men ingenting kunde längre göras.

En utländsk specialfackman, som väl kände till riskerna med kväve, omkom i en reaktor. Han hade glömt sina verktyg innanför reaktorn. Reaktorn hade redan nitrerats i samband med att den skulle köras i gång. Trots det gick mannen in för att hämta sina verktyg och dog.

En kväveskada med dödlig utgång inträffade 1993 vid rengöringen av en tankcontainer. En tank för smörjolja hade tömts med hjälp av kvävetryck. Tanken hade sedan överlåtits till ett annat bolag för att tvättas, men det framgick inte av pappret att det hade använts kväve. En man gick in i tanken utan säkerhetsutrustning och blev medvetslös. En stund senare gick en annan man in i tanken för att rädda den första mannen. Han använde endast ett aktivkolfilter och sjönk ihop i tanken. Först efter det insåg man situationens allvar. Man fick ut männen från tanken, men för sent – den man som först gått in i tanken avled på grund av syrebrist.

Satsa på att förebygga skador i tid

Alpo Hyppönen uppmanar till att satsa på skadeförebyggande arbete helst innan ett arbete inleds.

- För att undvika syreskador:
 - Avlägsna alla antändningskällor och brandbelastning
 - Blöt ner material som utgör brandbelastning, om du inte kan avlägsna det.
 - Analysera syrehalten i luften och vädra vid behov.
 - Välj apparater och verktyg som lämpar sig för hantering av syre.
 - Använd skyddsglasögon och ansiktsskydd och arbetskläder av naturmaterial (ylle och bomull) som inte smälter fast i huden av hetta som uppstår vid en eventuell skada.
 - Undvik att syret kommer i kontakt med kläderna. Om det har samlats syre i kläderna, hålls det kvar upp till 30 minuter. Byt kläder eller vädra dem minst 30 minuter för att späda ut syret. Akta dig för antändningsrisk på grund av statisk elektricitet. Rök aldrig i en sådan situation.

Planera arbetet omsorgsfullt för att undvika syre- och kväveskador:

- Läs anvisningarna! Läs bruks- och underhållsanvisningarna, brand- och säkerhetsanvisningarna och anvisningarna om personlig skyddsutrustning.
- Mät syrehalten i schakt och slutna utrymmen. Placera syremätare på viktiga ställen där de ger larm när syrehalten överstiger 23 procent eller understiger 19 procent. Försäkra dig om att slutna utrymmen kan vädras tillräckligt.

- Inför bruk av skriftliga arbetscertifikat. Ta i bruk skriftliga arbetscertifikat också i schakt och motsvarande ställen.
- Eventuell avstängning av läckage ska planeras omsorgsfullt. De som deltar i bekämpningen ska ha tillbörlig skyddsutrustning.

Beredskap för en stor skada förutsätter följande åtgärder:

- Syret och kvävet ska beaktas i släcknings- och räddningsplaner och gasskyddsplaner. I dem beaktas bland annat följande:
 - närliggande områden
 - personskador och
 - egendomsskador.

Gör upp planer för begränsning av läckage. Se till att

- fjärravstängningsventilerna testas och att de fungerar.
- stora behållares underlag lutar, och att det gärna finns en kanal och en bassäng bredvid behållaren
- att behållare och apparatur och i synnerhet ventilerna är tydligt utmärkta och att det är lätt att komma åt dem.

I skadeberedskapen ingår förstas också bruks- och underhållsanvisningar, anvisningar för undantagssituationer och olycksfall är i tillbörligt skick och att det har uppgjorts ett utbildningsprogram angående dessa frågor för personalen.

Anvisningar för placeringen av behållare och apparater:

- Behållare för flytande gas ska placeras så att de är
 - på långt avstånd från antändliga vätskor och gaser samt hög brandbelastning
 - avsides från fabriken funktioner så att läckage inte kommer åt att orsaka skador eller "rinna" in i till exempel källarutrymmen
 - på långt avstånd från byggnadens tilluftöppningar
 - helst utanför fabriksområdet.

Behållare för flytande gas ska placeras så att påfyllning av den eller transport av vätskan inte medför fara för fabriken eller den interna trafiken vid fabriken.

Syrerören ska placeras utomhus; innanför byggnaden placeras endast en så kort del av rörsystemet som möjligt.

Genomföringar i väggarna ska utrustas med tydligt utmärkta avstängningsventiler, helst fjäderbelastade fjärravstängningsventiler med ställodon.

Det får inte bli flytande gas kvar mellan tillslutna ventiler. •

HARRY NORDQVIST

Ifs riskhanteringsenhet har kartlagt arbetsolycksfallsfrekvensen i Norden för att få en grund för det skadeförebyggande arbetet inom Ifs verksamhetsområde.

Granskningen av olycksfallsstatistiken försvåras av att de nordiska länderna har olika praxis för olycksfallsrapportering och statistikföring.

If understöder förebyggandet av olycksfall i Norden

Finland anmäls och statistikförs arbetsolycksfallen hos försäkringsbolagen. Eftersom anmälningarna om olycksfall i arbetet inlämnas i syfte att söka ersättning, blir statistiken närmast heltäckande. I de övriga nordiska länderna förs inte statistiken inom försäkringssystemet som i Finland, vilket gör att endast en del av arbetsolycksfallen kommer med i statistiken. I Island rapporteras uppskattningsvis 20 % av alla arbetsolycksfall, i Norge 30–50 % och i Danmark 40–50 %. (Kim Lungby Mikkelsen, National Institute of Occupational Health, Danmark). Enligt Elisabeth Broberg på svenska Arbetsmiljö-

verket rapporterades ungefär 55 % av alla arbetsolycksfall i Sverige åren 1995–2000.

Vid en jämförelse mellan de nordiska ländernas nationella statistik och Ifs egen statistik kan man dock konstatera vissa gemensamma drag och utvecklingstrender.

Olycksfallsutvecklingen i Norden

Vid olyckor med dödlig utgång toppar de industriella näringsgrenarna statistiken i alla nordiska länder utom i Sverige, där transportbranschen står på förstaplats. I Norge och Danmark står jord- och skogsbruk samt fiske på andraplats, i Finland och Sverige bygghverksamhet. På basis av

den totala fördelningen av arbetsolycksfall är byggnadsarbete, metallindustri, mekanisk träförädling och transport de näringsgrenar som har det högsta olycksfallstalet.

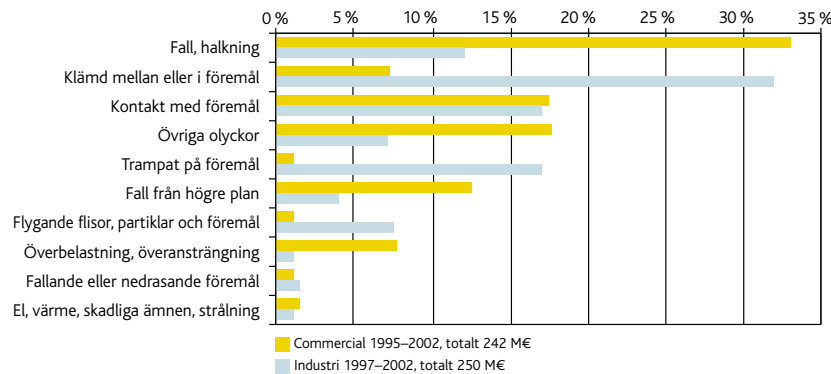
När man ser på nationell statistik över arbetsolycksfall uppdelat efter typ av olycksfall är det skador till följd av kontakt med föremål, fall/halkning och fall från ett högre plan samt överbelastning som toppar statistiken.

Enligt Ifs statistik toppar ovan nämnda näringsgrenar klart olycksfallsstatistiken, men olycksfallsfrekvensen inom den offentliga sektorn har också börjat närma sig toppen. Bilden nedan illustrerar fördel-

ningen av ersättningar som utbetalats i Finland till små och medelstora företag (orange stapel) samt storföretag (blå stapel) uppdelat efter typ av olycksfall.

Skillnaden i fördelningen av olycksfall mellan små och medelstora företag och stora företag torde främst bero på att företagen är koncentrerade till olika branscher och verksamheter.

Genom att samtidigt följa olycksfallsutvecklingen och förändringarna i arbetslivet kan man urskilja faktorer som bidragit till att de nyckeltal som beskriver olycksfallsrisken varit nästan oförändrade under de senaste åren, trots satsningarna på ökad arbetssäkerhet, t.ex. genom det finska "Noll olycksfall"-programmet. Satsningarna har ofta gällt säkerhetstekniska åtgärder.

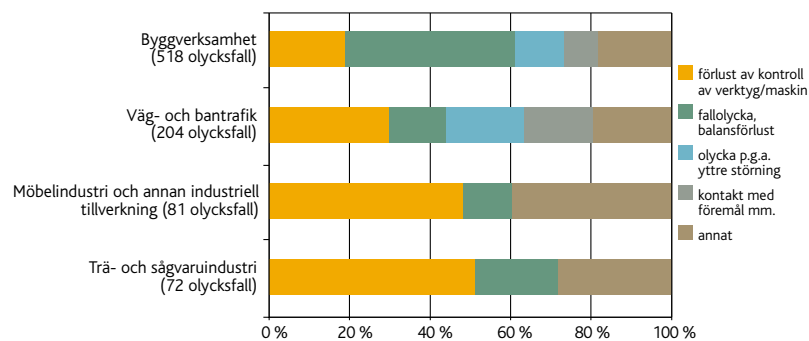

Utbetalda ersättningar i Finland till små och medelstora företag (Commercial) samt storföretag (Industri).

I Norge har man undersökt fördelningen av olika typer av olycksfall uppdelat efter näringsgrenar. Statistiken omfattar de olycksfallsersättningar som If utbetalat för år 2001. Olycksfallsförsäkringen i Norge omfattar främst enbart svåra olycksfall samt yrkessjukdomar.

I Finland är Ifs marknadsandel av den

Men om t.ex. informationsförmedlingen är bristfällig, räcker det inte med bra teknik. Vid ett nordiskt forskarseminarium om säkerheten i byggbranschen lyftes utvecklingen av dels säkerhetskulturen, dels informationsförmedlingen och interaktionen mellan olika parter fram som de viktigaste åtgärderna, om man vill uppnå ökad arbe-

Olycksfallsersättningar som If utbetalat per näringsgren år 2001 i Norge.

lagstadgade arbetsolycksfallsförsäkringen ungefär 35 % och i Norge 23 %. I Danmark har If ungefär 5 % av marknaden. I Sverige ingår inte arbetsolycksfallsförsäkring i de privata försäkringsbolagens verksamhetsfält, utan arbetsolycksfall ersätts från den statliga försäkringskassan.

Målet är att förutse och förebygga

Olycksfallsstatistiken visar det som redan inträffat, men målet för arbetarskyddsarbetet är att förutse och förebygga olyckor.

tarskydd i branschen. Under den senaste tiden har man främst diskuterat vilken betydelse följande utvecklingsfaktorer i olika branscher har för riskhanteringen inom arbetarskyddet:

- tillfälliga anställningar, inhyrd personal och outsourcing
- utländsk arbetskraft, arbete som utsänd arbetstagare eller på verksamhetsställen i utlandet
- överlag ökad risk för våld i arbetslivet
- informationsöverbelastning och annan

psykisk belastning

- exponering för kemikalier
- risker förknippade med åldrande
- risktagande, inställning och säkerhetskultur.

Minska arbetarskyddsriskerna förknippade med inhyrd personal

Ifs specialister på arbetarskydd har noterat höga olycksfallstal hos vissa personaluthyrningsföretag. I en del av företagen är olyckstätheten t.o.m. högre än genomsnittet för byggbranschen. Personaluthyrning är i stark tillväxt speciellt bland små och medelstora företag, där det är ett sätt att hantera säsongstoppar. Inhyrd personal används i hög utsträckning inom olika sektorer i näringslivet.

Ifs riskhanteringsenhet har tagit fram en projektplan för att minska den olycksfallsrisk som är förknippad med inhyrning av personal genom att

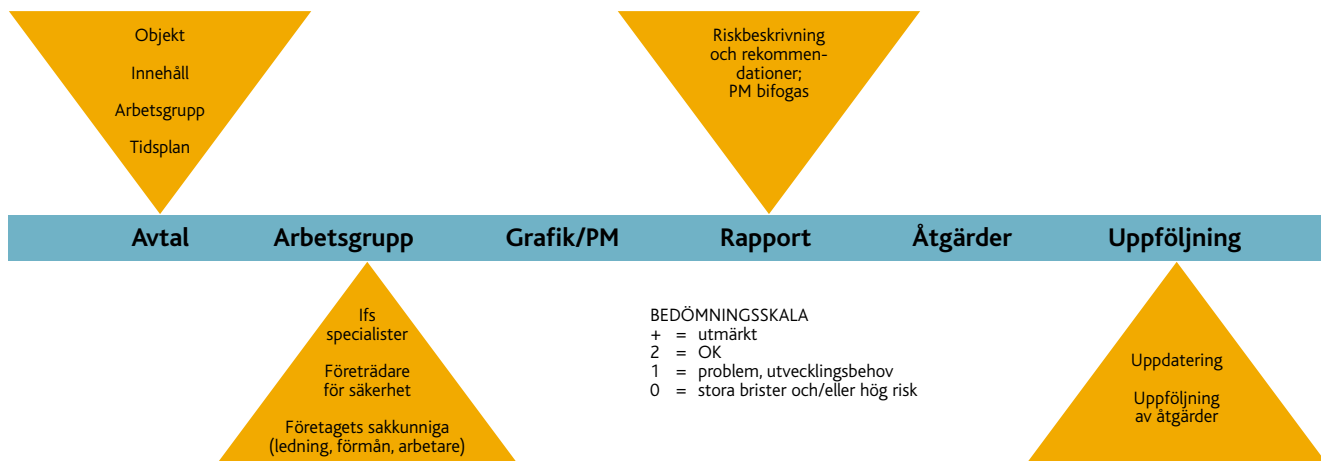
- utreda viktiga problemområden
- öka arbetstagarnas kunskaper om säkerhet
- utveckla avtalsteknik
- informera företag som hyr in personal om de olycksrisker som detta innebär och om möjligheterna till riskminimering.

Projektet genomförs i samarbete med Ifs stora företagskunder inom personaluthyrning och beställarföretag i olika branscher.

Ifs riskhanteringsenhet har fått EU-bidrag för projektet. Att det är ett EU-projekt innebär att europeiska företag ska kunna använda sig av resultaten. I september 2004 anordnas ett seminarium kring projektresultaten och alla intresserade företag är välkomna att delta.

Kartläggning av faror och riskbedömning

Kartläggning av faror och riskbedömning är av central betydelse vid hanteringen av arbetarskyddsrisiker. Ifs modell för riskkartläggning ASKELMA® har uppnått en erkänd position i Finland. Med hjälp av modellen görs en omfattande utredning över riskfaktorerna i företagets arbetsmiljö och funktionssättsamt över företagets olycksfalls- och arbetshälsoutveckling. Därigenom får man en helhetsbild av situationen och av utvecklingsbehoven. Kartläggningen görs alltid i samarbete med kunden. Ifs specialister har ansvaret för metodhantering, för styrning av kartläggningen samt för rapportsammanställning. Företaget utser en arbetsgrupp och avsätter resurser för genomförandet av kartläggningen. Företaget ansvarar också för att kartläggningens resultat omsätts i praktiska åtgärder för bättre arbetarskydd. ASKELMA® är ett utmärkt verktyg som ger riktlinjer för den skadeförebyggande verksam-

ASKELMA®-modellen för riskkartläggning.

heten i företaget och hjälper till att bestämma prioriteringsordningen.

Nu har även våra norska företagskunder tillgång till ASKELMA®-modellen för riskkartläggning utöver de tidigare HMS-kartläggningarna (HMS = helse, miljö, säkerhet; hälsa, miljö, säkerhet).

Rapportering av olyckstillbud

Företag kan skaffa viktig information om de förutom att följa olycksfallsstatistiken och göra riskbedömningar tar fram ett övergripande rapporterings- och undersökningssystem för olyckstillbud. Vid undersökning av storolyckor framkommer ofta att man inte beaktat förvarningar eller att man inte kunnat förutse deras inverkan på processen i stort. If i Norge har sedan några år tillbaka en behändig anmälningsblankett i fickformat för rapportering av olyckstillbud. Den praktiska blanketten finns numera även på finska för finländska företag.

Säkerhetsstyrning

För att förebygga olyckor är det viktigt att företagen vid utveckling av produktions- och verksamhetssystemen systematiskt arbetar för att eliminera olycksfaktorer på alla verksamhetsnivåer. Förutom gemensam utvecklingsvilja krävs effektiv informationsförmedling mellan företagets olika funktioner. Utvecklingen av arbetarskyddet leder till en störningsfri verksamhet och bättre resultat.

Vid säkerhetsundersökningar har man konstaterat att de kännetecken som vid ekonomiska undersökningar kopplas ihop med framgångsrika företag även har ett positivt samband med säkerheten:

- Vilken vikt företagets anställda – och i synnerhet högsta ledningen – lägger på säkerhetsmålen, dvs. hur säkerhetsfrämjande gärningar belönas eller straffas

även i situationer då de medför förlust av tid, pengar eller motsvarande.

- Vilka kännetecken för säkerhet i ordets vidaste betydelse ingår i ovannämnda koncept och hur de prioriteras i förhållande till varandra.
- Samtliga organisationens medlemmar är engagerade i riskbedömningen, prioriterings- och hanteringsprocessen; tanken om gemensamt ansvar.
- Kreativ misstänksamhet mot riskhanteringssystem; dvs. att man förstår att det kan uppstå nya problem och inte invagas i falsk säkerhet om att riskhanteringssystemet är optimalt.
- Hjälpsamhet och förtroende mellan olika parter; var och en bär sitt strå till stacken men är vid behov beredd att hjälpa den övriga organisationen.
- Öppen informationsgång både om misslyckanden och om vad man lärt sig.
- Insikt om att orsakerna till händelser och möjligheterna till utveckling av säkerheten står att finna i många samverkande faktorer och inte enbart i individens beteende.
- Säkerhetstänkandet och -arbetet utgör en naturlig del av allt arbete.

Ifs riskhanteringstjänster erbjuder företag i Finland och i Norge hjälp med utveckling av säkerhetsstyrningen. I tjänste-paletten ingår ”En timme för säkerheten”-modellen för företagsledningen och annan utbildning inom ämnesområdet. If erbjuder företagskunderna aktuell information om arbetarskydd genom IfBox, If-företagsfoldern och Bedriftens Netsted. Riskhanteringstjänsterna utvecklas kontinuerligt för att motsvara de föränderliga utmaningarna i arbetslivet. •

TEXTI KRISTIINA JUVAS

Källor:

- *Nationell statistik över arbetsolycksfall (Danmark, Finland, Norge och Sverige)*
- *Ifs statistik över arbetsolycksfall*
- *Nordic Research Seminar: Safety in Building and Construction Industries – State of the art and perspective on prevention, Köpenhamn, oktober 2003.*
- *Safety Culture & Climate. Safety Science vol 34 NO 1–3, 2000.*
- *Kari Häkkinen: Arbetsolycksfallsförsäkring och arbetarskydd i ett nordiskt perspektiv. Risk Consulting 1/2003.*

Et risk management program bør dekke alle bedriftens risikoer. Tradisjonelt har risk management fokusert på eiendom, maskiner og avbrudd, men det er viktig at også andre områder som personsikkerhet, transport, ansvar og finansiell risiko inkluderes i bedriftens opplegg for risk management og skadeforebyggende aktiviteter.

ANSVARSRISIKO OG RISK MANAGEMENT

”Hvem har ansvaret?”

hvoran et risk management program for ansvar kan legges opp, hvilke områder som bør omfattes av programmet og noen eksempler på verktøy som kan brukes i forbindelse med kartlegging og håndtering av ansvarsrisiko.

Metodikk

Som for andre risikoområder vil arbeidet med risk management innen ansvar basere seg på å etablere et system med risikokartlegging og risikoanalyse, et program for hvordan ulike typer risiko skal håndteres, rutiner, prosedyrer og avviksbehandling og hvordan dette skal følges opp og rapporteres. Tradisjonell risk management har ofte fokusert på teknisk ekspertise. Ansvarsrisiko vil i større grad vil kreve en kombinasjon av teknisk og juridisk kompetanse.

Ledelsens engasjement

Ledelsens engasjement er avgjørende for hvorvidt arbeidet med risk management skal lykkes. Dette gjelder i like stor grad for ansvarsrisiko som for annen type risiko. Engasjementet må gi seg uttrykk i evne og vilje til å sette mål for arbeidet, involvere

de ansatte og følge opp på en tilfredsstillende måte. Det er viktig å ha den nødvendige fagekspertise, men de juridiske og tekniske ekspertene vil ikke kunne lykkes uten at ledelsen setter opp rammene for arbeidet og reelt engasjerer seg.

Kvalitetsstyring

Risk management kan sees på som en viktig del av bedriftens kvalitetssystem. Bedrifter som har et velutviklet kvalitetsstyrings-system og som bruker dette aktivt i det daglige arbeidet, vil også ha bedre forutsetninger for å kunne integrere sitt risk management program som en del av det generelle kvalitetsarbeidet. I vurderingen av en bedrifts ansvarsrisiko vil det bli lagt noe vekt på om bedriften er sertifisert i henhold til en kvalitetsstandard som for eksempel ISO 9000-serien.

FOKUSOMRÅDER INNENFOR ANSVARSRISIKO

Generell ansvarsrisiko

En kartlegging av bedriftens ansvarsrisiko starter med en gjennomgang av de aktivitetene som foregår i virksomheten. Risikoen

En bedrift kan pådra seg erstatningsansvar på en rekke ulike områder. På noen områder kan det tegnes forsikring for å dekke opp for det ansvaret bedriften kan pådra seg, på andre områder er dette ikke mulig. I tillegg til erstatningsansvaret kan bedriften også miste anseelse og, i ytterste konsekvens, pådra seg straffeansvar. Uansett er det viktig at risikoen kartlegges, slik at en ser hvordan en kan håndtere de ulike risikoene.

I denne artikkelen settes søkelyset på

for erstatningsansvar varierer med virksomhetens innhold. Er det snakk om en virksomhet som utvikler, produserer, selger og vedlikeholder produkter, vil ansvarsrisikoen være en annen enn om det er snakk om en virksomhet som for eksempel leverer konsulenttjenester. Bedrifter som selger produkter som er produsert av andre er et tredje eksempel på en virksomhetstype hva angår ansvarsrisiko.

I tillegg til de aktivitetene som foregår i virksomheten må kartleggingen inneholde en beskrivelse av bedriftens lokalisering og

om det er produksjon eller andre aktiviteter på flere steder. Det må også lages en beskrivelse av hvem som eier grunnen der bedriften er lokalisert og om det finnes andre virksomheter på det samme området og hvilke aktiviteter som eventuelt foregår i disse. Underentreprenører og underleverandører til virksomheten skal også beskrives.

Ansvar for eiendom i varetekt (Care and custody)

En bedrift som leier, låner, leaser eller mot-

tar noe for oppbevaring, skal behandle dette med den samme forsiktighet som om det var bedriftens egen eiendom. Siden en ikke kan komme i ansvar overfor seg selv, har de fleste ansvarsforsikringer et unntak for skade på ting i varetekt. Når en har ting i varetekt må en derfor enten søke å få dekket dette gjennom en egen "tingforsikring" for tingene, sørge for å bli medforsikret på eiers forsikring eller høre om ansvarsforsikringen kan utvides til også å omfatte dette forholdet.

Et eksempel på dette kan være det

Ansvarsrisiko kan defineres

som trusselen om at en

bedrift (eller en person) må

bære konsekvensene av

skader som er forårsaket av

bedriftens (personens)

virksomhet, produkter,

handlinger eller unnlater

eller mangel på

overensstemmelse med

gjeldende normer.

ansvar en virksomhet kan pådra seg som leietaker i et bygg. Et annet kan være verksteder som mottar maskiner eller andre produkter til reparasjon og må ha dette produktet i sin varetakt i en viss periode.

Kontraksansvar

Kontrakter er viktige dokumenter når det gjelder å beskrive og begrense det ansvaret en virksomhet kan pådra seg i forbindelse med kjøp og salg av et produkt eller en tjeneste. I risikokartleggingen legges det vekt på om virksomheten benytter seg av standardkontrakter og om håndteringen av kontrakter skjer sentralt i bedriften, eller om kontraktingåelse skjer mer tilfeldig og uten faste retningslinjer.

Det er viktig å huske at dersom en virksomhet i en kontrakt påtar seg mer ansvar enn den ville hatt uten kontrakt og at dette ikke er klarert med forsikringselskapet, vil dette kunne medføre at bedriften kan få krav som ikke dekkes av forsikringen.

Bruk av standardkontrakter som er tilpasset internasjonale standarder og nasjonalt lovverk vil være et viktig virkemiddel for å klargjøre den ansvarsrisiko bedriften kan komme i.

Produktansvar

Innen produktansvar er det viktig å se på både hvilke typer produkter bedriften produserer, hvem som er potensielle brukere av produktet, på hvilke markeder produktet skal leveres og hvilken organisasjon bedriften har etablert for å overvåke produktsikkerheten. Det stilles andre krav til et produkt som skal brukes av profesjonelle enn til et produkt som for eksempel skal brukes av barn. Med krav til produktet tenker en her på både design, egenskaper, pakking og merking, bruksanvisning og hvordan produktet skal behandles når brukstiden er over og det skal kasserer. Virksomheten må selv ha gjort en risikovurdering av hvilke skader et bestemt produkt kan forårsake hos brukeren.

Under produktansvar kommer også kvalitetssikring av underleverandører av råvarer eller komponenter til det aktuelle produktet virksomheten produserer.

I risikokartleggingen er det også viktig å registrere hvorvidt virksomheten har en egen organisasjon som arbeider med produktsikkerhet eller om dette skjer på en mer tilfeldig måte. Det legges også vekt på hvorvidt virksomheten har en egen beredskapsplan i forbindelse med tilbakekalling av produkter der det er påvist feil eller mangler.

Markedsområder

På grunn av ulik lovgivning og rettspraksis er det viktig å trekke inn bedriftens markedsområder i vurderingen av ansvarsrisi-

ko. Å levere produkter og tjenester i et lokalt, nasjonalt område vil være svært forskjellig fra å levere de samme produktene og tjenestene for eksempel til USA eller Canada.

Miljøansvar og miljøtiltak

Med et øket fokus på miljø og miljø sikkerhet i samfunnet, er miljøansvar og miljøtiltak blitt et stadig viktigere område.

I risikokartleggingen inngår blant annet

- virksomhetens bruk av kjemikalier og andre potensielt farlige stoffer og materialer
- faktiske utslipp til grunn, luft og vann
- hvilke utslipp det eventuelt er gitt tillatelse til fra myndighetene
- andre mulige miljømessige skader på omgivelsene
- om det finnes forhold i omgivelsene som er spesielt sårbare for forurensings-skader
- behandling av avfall / gjenvinning
- beredskapsplaner ved utilsiktede utslipp
- miljørisiko ved produktene som virksomheten leverer
- miljørisiko som følge av tidligere aktivitet på området der virksomheten er lokalisert

I forbindelse med miljøansvar er det nok en gang grunn til å minne om at ikke alle risikoer kan forsikres. I utgangspunktet er det bare plutselige og uforutsette hendelser som er forsikringsbare.

Ansvar for ikke materielle skader

I vurderingen av ansvarsrisiko skal en også huske på at oppmerksomheten omkring forhold som diskriminering ved ansettelser, arbeidsgivers ansvar for mobbing på arbeidsplassen, ansvar for utsagn i annonser og lignende forhold er økende, og kan i enkelte markeder gi svært høye erstat-

ningskrav. Her er det viktig at virksomheten har rutiner for å sikre at en ikke kan pådra seg ansvar i slike saker.

Bedrifter som utvikler nye produkter kan komme til å pådra seg erstatningsansvar ved at tilsvarende konstruksjoner eller oppfinnelser allerede er patentert eller beskyttet med varemerke. Det er viktig at det finnes rutiner i virksomheten for å kontrollere at dette ikke skjer.

Skadestatistikk

Skadestatistikk for virksomheten med hensyn til ansvarsskader vil være en naturlig del av kartleggingen. Her er det også naturlig å se på om virksomheten er gitt pålegg eller bøter fra offentlig myndighet i forbindelse med produksjonen eller de produktene de leverer.

I tillegg til oppfølgingen av skader i den enkelte virksomheten, er det også viktig å se på utvikling av skadetyper og skadeomfang i den bransjen virksomheten representerer. Statistikk fra den enkelte bedrift vil oftest ikke være tilstrekkelig til å kunne se hvilke risikoer som fører til skade og tap og hvilke utviklingstrender som foreligger. Her vil et forsikringselskap sitte på betydelig informasjon som kan brukes i det skadeforebyggende arbeidet.

Verktøy for risk management innen ansvarsrisiko

If har lenge arbeidet med ulike verktøy for å kartlegge risiko innen ansvar og for å kunne gi råd til bedrifter om hvordan de skal legge opp sitt risk management program og sitt skadeforebyggende arbeid. Vi har verktøy som spenner fra kortfattede rapporter til omfattende kartlegging og evaluering av ansvarsrisiko. To av disse verktøyene presenteres kort nedenfor.

Risk Navigator – Ansvar

Ved hjelp av dette verktøyet vil konsulentene fra If gå gjennom bedriftens ansvarsrisikoer og gi en vurdering av disse. Verktøyet gir også en kvantitativ bedømmelse av de enkelte risikoer, slik at rapporten kan brukes i benchmarking.

ASKELMA® - Ansvar

Dette verktøyet gir en mer omfattende kartlegging av risikoen og gir i tillegg råd om hvordan virksomheten kan forbedre seg på ulike områder. På denne måten vil verktøyet også bidra til å utvikle virksomhetens risk management program. En slik gjennomgang krever en aktiv medvirkning fra bedriftens ledelse og ansatte. •

Nærmere opplysninger om Risk Navigator og ASKELMA® kan fås hos Risk Management-avdelingen i If.

TEXT OLAV BREEN

Mångsidigt infopaketer om säkerhet och skadeförebyggande arbete för industrikunder

Ett hundratal säkerhetsexpeter bland finska industrikunder samlades till den traditionella säkerhetsdagen i Esbo på Hanaholmen den 27 januari. Som föreläsare fungerade experter från olika myndigheter och risk management experter från If.

Programmet innehöll ett omfattande infopaketer om aktuella ärenden inom säkerhet och skadeförebyggande arbete:

- olyckor, olycksfall och hur vi kan lära oss av dem
- organisering av räddningsväsendet och säkerhetsbestämmelser
- exempel på metoder för säkerhetsledning

På förmiddagen lyssnade deltagarna till föreläsningar om storolyckor och skadeförebyggande arbete i samband med dessa samt om räddningsväsendets omorganisering och de nya utmaningar och krav den ställer. På eftermiddagen kunde deltagarna koncentrera sig på seminarier om antingen

arbets- eller brandsäkerhet enligt eget val.

För seminarieprogrammet och övriga arrangemang svarade risk management i Finland med ledning av Kari Häkkinen.

Säkerhetsdagen öppnades av AO Industris risk management chef Juha Ettala. •

Risk management eftermiddag i Bergshamra 6.11.2003

En gammal tradition togs upp den sjätte november i Stockholm då risk management funktionen inom If anordnade en risk management eftermiddag i huvudkontoret i Bergshamra.

Den sjätte december som ju är Gustav II Adolfs (1594–1632) dödsdag firas i Finland som Svenska Dagen. Innan Sampos försäkringsverksamhet införlivades med If hade denna dag firats i Stockholm som en temadag kring försäkring och risk management. Traditionen hade fallit i glömska tills den togs upp igen på hösten 2003.

Ca femtio kunder och mäklare kom till Bergshamra för att delta i seminariet vars huvudtema var avbrottsrisker och continuity planning.

Som gästföreläsare förutom Ifs egna experter uppträdde Kjell Hilding, (BCM Adequate AB), Bo Arnfors (Akzo Nobel Inks AB) och Christer Magnusson (IT Hedge AB).

Åhörarna fick genom föreläsningarna en gedigen information om hur viktigt det är att förbereda sig för katastrofer genom att skriva beredskapsplaner och fundera på

hur den egna fabriken kan återhämta sig efter en allvarlig skada på bästa möjliga sätt. Trots att man aldrig kan förbereda sig för alla möjliga skador, kan man minska avbrottskadorna och snabba på återhämtningen med en god planering.

Till programmet hörde även en skadeöversikt som tydligt visade på vikten av beroendeskapsriskerna vid avbrottskadorna.

Den uppdaterade boken om krishantering och continuity planning utkommer i vår på finska och under hösten på svenska och engelska. •

SWEDEN

If P&C Insurance
 Visit: Barks väg 15
 S-106 80 Stockholm
 tel. +46 8 788 2000
 fax. +46 8 788 32 40
 firstname.lastname@if.se

IF P&C INSURANCE

Vikingsgatan 4
 S-405 36 Gothenburg
 tel. +46 8 788 2000
 fax. +46 8 788 32 40
 firstname.lastname@if.se

IF P&C INSURANCE

Västra Varvgatan 19
 S-211 19 Malmö
 tel. +46 8 788 2000
 fax. +46 40 14 80 20
 firstname.lastname@if.se

IF P&C INSURANCE

Box 190
 S-851 03 Sundsvall
 Visit: Fabrikgatan 2
 tel. +46 8 788 2000
 fax. +46 60 18 50 11
 firstname.lastname@if.se

NORWAY

If P&C Insurance
 P.O. Box 240
 N-1326 Lysaker
 Visit: Lysaker Torg 35
 tel. +47 98 00 24 00
 fax. +47 67 84 02 60
 firstname.lastname@if.no

IF SAFETY CENTRE

Ringvoll
 N-1827 Hobøl
 tel. +47 69 92 06 00
 fax. +47 69 92 06 01
 sikkerhetssenteret@if.no

FINLAND

If P&C Insurance
 FIN-00025 IF
 Visit: Vattuniemenkuja 8A, Helsinki
 tel. +35 8 10 515 10
 fax. +35 8 10 514 4028
 firstname.lastname@if.fi

DENMARK

If P&C Insurance
 Stamholmen 159
 DK-2650 Hvidovre
 tel. +45 36 87 42 80
 fax. +45 36 87 48 65
 firstname.lastname@if.dk

FRANCE AND LUXEMBOURG

If Assurances France
 4, rue Cambon, 2e étage
 F-75001 Paris
 tel. +33 1 42 86 00 64
 fax. +33 1 42 86 09 76
 firstname.lastname@if.se

GERMANY

If Schadenversicherung AG
 Direktion für Deutschland
 Siemensstrasse 9
 D-63263 Neu-Isenburg 1
 tel. +49 6102 710 70
 fax. +49 6102 710 771
 firstname.lastname@if.se

NETHERLANDS AND BELGIUM

If P&C Insurance
 Boompjes 413
 NL-3011 XZ Rotterdam
 tel. +31 10 201 00 50
 fax. +31 10 413 77 99
 firstname.lastname@if.se

GREAT BRITAIN

If P&C Insurance
 2nd floor, 40 Lime Street
 London EC3M 7AW
 tel. +44 20 7984 7600
 fax. +44 20 7984 7629
 firstname.lastname@if.se

USA AND CANADA

Liberty Mutual Group
 Liberty Global
 175 Berkeley Street
 Boston, MA 02117
 tel. +1 617 654 4940
 fax. +1 617 574 5619
 claus.maurer@libertymutual.com

ESTONIA

AS If Eesti Kindlustus
 Pronksi 19
 EE-10124 Tallinn
 tel. +372 6 671 100
 fax. +372 6 671 101
 firstname.lastname@if.ee

LATVIA

AS If Latvia
 Kronvalda bulvaris 3
 LV-1010 Riga
 tel. +371 7 094 777
 fax. +371 7 094 701
 firstname.lastname@if.lv

LITHUANIA

UAB If Draudimas
 Gelezinio vilko g. 18A
 LT-2004 Vilnius
 tel. +370 5 210 9800
 fax. +370 5 263 6056
 firstname.lastname@if.lt

RUSSIA

If St.Petersburg Representative Office
 P.O.Box 16, FIN-53501 Lappeenranta
 Visit: Malaya Konyushennaya 1/3, office
 B 42
 191186 St.Petersburg, Russia
 tel. +7 812 329 2540
 fax. +7 812 329 2541
 merja.vainio@if-insurance.com

www.if-insurance.com